

DET KONGELEGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 102

(2008–2009)

Om lov om endringer i domstollosen mv. (godkjenning av sidegjjeremål for dommarar mv.)

*Tilråding frå Justis- og politidepartementet av 19. juni 2009,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Stoltenberg II)*

1 Samandrag

Proposisjonen inneheld forslag til visse endringer i reglane om godkjenning av sidegjjeremål for dommarar. For det første foreslår departementet at domstollosen § 121 c første ledd, som nemner opp kva for sidegjjeremål som krev godkjenning, får eit nytt punkt om plikt til å søkje om godkjenning for å ta på seg granskingsoppdrag. Også etter dagens reglar er det i mange tilfelle plikt til å søkje om godkjenning av granskingsoppdrag. Den regelen som departementet foreslår, utvidar plikta noko. I tillegg vil endringa gjere det klårare kva plikta femner.

Myndet til å godkjenne sidegjjeremål for dommarar ligg i dag hos Domstoladministrasjonen, eventuelt hos leieren av domstolen på grunnlag av delegasjon frå Domstoladministrasjonen, jf. domstollosen § 121 d. I proposisjonen foreslår departementet at det skal høre under justitiarius i Høgsterett å avgjere søknadar om godkjenning av sidegjjeremål frå dommarar i Høgsterett, og at vedtaket skal vere endeleg. Dette forslaget har samanheng med Høgsteretts konstitusjonelle stilling.

Etter domstollosen § 54 og straffeprosessloven § 56 må ein ha juridisk embetseksamen med «beste karakter» for å bli utnemnd til dommar i Høgsterett, førstelagmann, lagmann eller riksadvokat. Vidare må ein etter domstollosen § 54 ha juridisk embetseksamen med «beste eller næstbeste karakter» for å bli utnemnd til lagdommar eller tingrettdommar eller tilsatt som dommarfullmektig. I

løpet av dei siste åra er karaktersystemet ved dei juridiske fakulteta endra, og det er blitt tvil om kva for krav til eksamensresultat som ligg i dei aktuelle føresegnene. I proposisjonen foreslår departementet å oppheve krava til «beste» eller «beste eller næstbeste» karakter. For dommarar vil det følgje av domstollosen § 55 at det framleis skal stillast store krav til faglege kvalifikasjonar. Forslaga er ein konsekvens av tekniske endringar, og inneber ikkje at det for nokon av stillingane skal leggjast mindre vekt på eksamenskarakterar ved utnemningar enn i dag.

Indirekte får oppheving av karakterkrava i domstollosen § 54 og straffeprosessloven § 56 verknad for fleire enn dommarar og riksadvokat. Dette skyldes at lovgjevinga om andre stillingar og verv i mange tilfelle viser til dei krava som gjeld for til dømes høgsterettsdommarar. Mellom anna gjeld dette for stillinga som generaladvokat, jf. straffeprosessloven § 472.

I tillegg til karaktersystemet, er også namnet på dei ulike universitetsgradene endra. Sidan 2005 til del dei juridiske fakulteta ikkje lenger juridisk embetseksamen, men graden «master i rettsvitenskap», jf. universitets- og høgskoleloven § 3-2 og forskrift 16. desember 2005 nr. 1574 om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler § 2. Dei føresegnene i lovgjevinga som krev juridisk embetseksamen må difor no tolkast slik at dei krev anten juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvit-

skap. I motsetnad til det som gjeld for karakterkrava, er denne utvida tolkinga sjølv sagt. Proposisjonen inneheld likevel forslag om at dei føresegnene i domstoloven og straffeprosessloven som nemner juridisk embetseksamen, blir supplert med uttrykket «eller mastergrad i rettsvitenskap».

Endeleg inneheld proposisjonen forslag til oppretting av enkelte feil i rettshjelploven og ein feil i loven om nordisk arrestordre.

2 Godkjenning av sidegjøremål for dommarar

2.1 Bakgrunnen for lovforslaga

2.1.1 Innleiing

Ved lov 15. juni 2001 nr. 62 blei det gitt nye reglar om sidegjøremål for dommarar (domstoloven kapittel 6 A). Reglane blei sette i kraft 1. november 2002. Med sidegjøremål forstås ein «medlemskap, verv eller andre engasjementer i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune», jf. domstoloven § 121 a. Før dei nye reglane kom til, var spørsmålet om kva for gjeremål dommarane kan ha ved sida av dommarverksemda berre delvis regulert i lov, sjå Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 137 flg.

I løpet av 2006 og 2007 mottok departementet forslag frå justitiarius i Høgsterett om endringer i reglane om godkjenning av sidegjøremål for dommarane der, og frå Domstoladministrasjonen om endringer i reglane om kva for sidegjøremål som krev godkjenning. Forslaga frå Høgsterett går ut på å overføre myndet til å godkjenne sidegjøremål for dommarane i denne domstolen frå Domstoladministrasjonen til justitiarius i Høgsterett, og at justitiarius skal avgjere saka med endeleg verknad. Forslaga er nærare omtalte i punkt 2.3.

Domstoladministrasjonens forslag går ut på å utvide opprekninga i domstoloven § 121 c første ledd av kva for sidegjøremål som krev godkjenning. Føresegna skal etter forslaget for det første supplerast med ein regel om at dommarane må søkje om godkjenning for alle sidegjøremål som kan føre til at tilliten til domstolane og dommarane og deira sjølvstende blir svekka. Vidare skal ho etter forslaget få ein regel om at dommarane må søkje om godkjenning for sidegjøremål i granskingskommisjonar og granskingsutval. Endeleg har Domstoladministrasjonen foreslått ei språkleg endring av dagens regel om plikt til å søkje om godkjenning for å delta i skilddom. Forslaga frå Domstoladministrasjonen er nærare omtalte i punkt 2.2.

2.1.2 Høyeringa

I brev 22. november 2007 sende departementet forslaga frå justitiarius i Høgsterett og Domstoladministrasjonen på høyring (i ei noko omarbeidd utgåve). Dei forslaga som blei sende på høyring, lyder:

§ 121 c første ledd

«En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskiftemålene må søke om godkjenning for sidegjøremål

1. som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
2. som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes
3. i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
4. i privat eller offentlig næringsvirksomhet
5. i granskingskommisjoner eller -utvalg
6. i private tvisteløsningsnemnder
7. som medlem i voldgiftsrett
8. i andre tilfeller der sidegjøremålet kan medføre at tilliten til domstolene og dommerne og deres uavhengighet svekkes.»

§ 121 d

«Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning. For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitiarius.

For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak, likevel slik at vedtak av domstoladministrasjonen og vedtak av justitiarius i Høyesterett ikke kan påklages.»

Høyringsbrevet, med frist 1. mars 2007 for å kome med fråsegn, blei sendt til:

Departementa
Høgsterett
Lagmannsrettane
Tingrettane
Domstoladministrasjonen
Kommisjonen for gjenopptaking av straffesaker
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Sivilombodsmannen
Datatilsynet
Bergen forsvarerforening
Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Tilsynsrådet for dommarar
Dei juridiske fakulteta i Bergen, Oslo og Tromsø
Kompetanseutvalet for dommarar

Forsvarergruppen av 1977
 Norsk senter for menneskerettar, Universitetet i Oslo
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Norges Juristforbund
 Rettspolitisk forening
 Norsk Presseforbund
 Norsk Redaktørforening
 Akademikerne
 Landsorganisasjonen i Norge
 Næringslivets Hovedorganisasjon

Følgjande instansar har hatt merknader:
 Samferdselsdepartementet
 Høgsterett
 Borgarting lagmannsrett
 Asker og Bærum tingrett
 Oslo byfogdembete
 Domstoladministrasjonen
 Kommisjonen for gjenopptaking av straffesaker
 Den Norske Advokatforening
 Den norske Dommerforening
 Forsvarergruppen av 1977
 Næringslivets Hovedorganisasjon

I tillegg har professor Johan Giertsen ved Det juridiske fakultetet, Universitetet i Bergen, gitt merknader.

Følgjande instansar har svart at dei ikkje har merknader:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
 Finansdepartementet
 Fiskeri- og kystdepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Fornyings- og administrasjonsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Miljøverndepartementet
 Nærings- og handelsdepartementet
 Utanriksdepartementet
 Datatilsynet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Riksadvokaten
 Landsorganisasjonen i Norge

2.2 Spørsmål om godkjenning av sidegjøremål om granskning

2.2.1 Gjeldande rett

Domstoloven § 121 c første og andre ledd nemner opp kva for sidegjøremål som treng godkjenning for at ein dommar skal kunne ta på seg gjeremålet. Den aktuelle delen av fråsegna lyder:

«En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskiftettene må søke om godkjenning for sidegjøremål

1. som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
2. som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes
3. i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelser kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
4. i privat eller offentlig næringsvirksomhet
5. i private tvisteløsningsnemnder og
6. om oppnevning som medlem av voldgiftsrett.

Unntatt fra godkjenning er

1. valg eller oppnevning som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd
2. valg som stortingsrepresentant, som medlem av Sametinget eller som medlem av folkevalgte organer i kommune eller fylkeskommune og
3. verv i registrert politisk parti.»

Føresegna blei til etter avveging av ei rekke omsyn både for og imot at dommarane skal kunne ha sidegjøremål, sjå Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 151. Eit av dei mest sentrale omsyna mot sidegjøremål – og ein sentral del av bakgrunnen for at vi har ei lovregulering av temaet – er at sidegjøremål i visse tilfelle kan gi inntrykk av at ein dommar representerer særskilte interesser eller holdningar, og såleis ikkje er så upartisk, uavhengig og sjølvstendig som dommarane bør vere. Omsynet til dommarane og domstolane sitt sjølvstende, og til at allmenta skal ha tillit til at dei er sjølvstendige, kjem likevel berre indirekte til uttrykk i § 121 c. Dagens regel om når ein dommar treng godkjenning for sidegjøremål, er med andre ord ikkje knytt direkte opp mot omsynet til sjølvstende og tillit.

Opprekninga i domstoloven § 121 c første og andre ledd nemner ikkje granskingsverksemd. Deltaking i granskingskommisjonar blei likevel særskilt drøfta under førebuinga av føresegna, sjå Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 156. Departementet uttalte då at det ikkje var grunn til å innføre eit forbod mot at dommarar deltek i granskingskommisjonar eller å etablere ei særskild godkjenningsordning ut over dei generelle reglane for særleg arbeidstyngjande sidegjøremål og sidegjøremål i statlege nemnder der ein må rekne med at avgjerder frå organet blir brakt inn for domstolane. Vidare uttalte departementet (same stad):

«Vanligvis vil deltakelse i granskingskommisjoner være så arbeidskrevende at det må søkes om godkjenning på et slikt grunnlag. Det bør

imidlertid gjøres unntak fra alle valg og oppnevninger som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd.»

At granskingsverksemd kan krevje godkjenning etter § 121 c første ledd nr. 2, kjem til uttrykk også i særmerknadene til denne delen av føresegna, sjå Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 195–196.

Domstolloven § 121 c første ledd nr. 3 gjeld sidegjøremål «i kollegiale forvaltningsorganer». Både ordlyden og særmerknadene til nr. 3 peikar i retning av at denne delen av føresegna gjeld for deltaking i forvaltningsorgan av meir permanent karakter enn det som er typisk for eit granskingsutval (same stad side 196). I same retning talar det at det i den tidlegare nemnde, særskilte drøftinga av «Granskingskommisjoner» på side 156 i proposisjonen, blir vist til regelen i § 121 c første ledd nr. 2 som den sentrale rettslege skranken for å ta på seg slike gjeremål utan godkjenning. Men i dei generelle merknadene er «ulike granskingskommisjoner» nemnde som døme på statlege nemnder, som igjen går under uttrykket «kollegiale forvaltningsorganer» (Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 155, og også på side 137). Og den særskilte drøftinga av «Granskingskommisjoner» på side 156 i proposisjonen står under overskrifta «Kollegiale forvaltningsorganer». Den same disponeringa finn ein igjen i Domstolkommisjonen si utgreiing (NOU 1999: 19 side 273 flg.). Dette peikar i retning av at deltaking i offentlege granskingsutval kan krevje godkjenning også etter § 121 c første ledd nr. 3. Domstoladministrasjonen har lagt denne forståinga til grunn i sin omtale av gjeldande rett i det høyringsnotatet som låg ved departementet sitt høyringsbrev 22. november 2007. Departementet ser at lovførearbeida etter dette ikkje er heilt konsise og klåre om tilhøvet mellom uttrykket «kollegiale forvaltningsorganer» og granskingsutval i offentlig regi.

Paragraf 121 c første ledd nr. 4 gjeld sidegjøremål «i privat eller offentlig næringsvirksomhet». I særmerknadene til denne delen av føresegna er «næringsvirksomhet» definert som verksemd som drivast ut frå forretningsmessige formål (Ot.prp. nr. 44 (2000–2001) side 196). Vidare blir det uttalt (same stad):

«Bestemmelsen gjelder direkte deltagelse i selve driften, for eksempel ved verv som leder, styremedlem eller lignende. Rene investeringer omfattes ikke av denne bestemmelsen.»

Domstoladministrasjonen har lagt til grunn at deltaking i ekstern gransking av aksjeselskap og allmennaksjeselskap etter selskapslovgjevinga krev godkjenning etter § 121 c første ledd nr. 4, og

at det same gjeld for gransking av andre slags selskap. Når det gjeld samanslutningar som ikkje er selskap, konstaterar Domstoladministrasjonen at det ikkje lenger er tale om eit næringsformål, slik at sidegjøremål fell utanfor det som krev samtykke etter § 121 c første ledd nr. 4.

Definisjonen i domstolloven § 121 a av uttrykket «sidegjøremål» er vid, ved at han nemner både medlemskap, verv og «andre engasjementer», og at gjeremålet blir omfatta om det er «i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune». Sjølv om det med § 121 første ledd c nr. 4 primært er tenkt på meir ordinær deltaking i næringsverksemd enn gransking, dekkjer ordlyden også meir avgrensa oppdrag, slik granskingsoppdrag gjerne vil vere. Dersom den verksemda som granskinga spring ut ifrå er «næringsvirksomhet», har altså Domstoladministrasjonen sett det slik at granskingsoppdrag for verksemda er omfatta av plikta etter § 121 c første ledd nr. 4. Men lova er ikkje klår på dette punktet.

I ei nyleg framlagd utredning om offentlig oppnemnte granskingskommisjonar (NOU 2009: 9 Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner) har eit offentlig utval drøfta om mellom anna dommarar bør vere leiar for slike kommisjonar. Utvalet har ikkje foreslått ein lovregel om dette.

2.2.2 Kort om svenske og danske reglar om sidegjøremål

I Danmark følgjer det av tjenestemandsloven § 17 at statstjenestemenn, blant dei dommarar, berre kan ha sidegjøremål i den grad gjeremålet kan sameinast med

«den samvittighedsfulde udøvelse af de til tjenestemandsstillingen knyttede pligter og med den for stillingen nødvendige agtelse og tillid».

I tillegg har retsplejeloven §§ 47–47 f særskilde reglar om sidegjøremål for dommarar. Retplejeloven §§ 47 og 47 a seier:

«§ 47

En dommer må kun have beskæftigelse ved siden af sin dommerstilling under de betingelser, der er angivet i §§ 47 a og 47 b og i tjenestemandslovens § 17.

Stk. 2. Der oprettes et Bibeskæftigelsesnævn, jf. § 47 e og § 47 f, til varetagelse af de opgaver, der er nævnt i §§ 47 a–47 d.

§ 47 a

En dommer må kun have fast indtægtsgivende bibeskæftigelse, hvis det ved lov er bestemt, at det pågældende hverv skal vareta-

ges af en dommer, eller hvis dommerens varetagelse af hvervet tillades af Bibeskæftigelsesnævnet.

Stk. 2. Hverv som medlem af et offentligt eller privat råd eller nævn må kun varetages af højesteretsdommere, landsdommere og præsidenten og vicepræsidenterne for Sø- og Handelsretten, hvis det er bestemt ved lov eller godkendt af Bibeskæftigelsesnævnet, at hvervet skal varetages af en sådan dommer. Nævnets godkendelse kan begrænses til at gælde for en bestemt dommer eller for et bestemt tidsrum.

Stk. 3. Udpegning af en dommer som medlem af et offentligt eller et privat råd eller nævn, som medlem af en voldgiftsret eller til anden tvistløsning uden for domstolene skal foretages af vedkommende retspræsident eller af en anden dommer, som en retspræsident har bemyndiget hertil.

Stk. 4. Bibeskæftigelsesnævnet offentliggør årligt en oversigt over de tilladelser, som nævnet har givet i medfør af stk. 1, og de hverv, som nævnet i medfør af stk. 2 har bestemt kan varetages af højesteretsdommere, landsdommere eller præsidenten eller en vicepræsident i Sø- og Handelsretten.»

Som det går fram av det siterte, treng danske dommarar i mange tilfelle godkjenning for å kunne ta på seg sidegjere mål. I tillegg gjeld det ei særskild inntektsgrense. Etter retsplejeloven § 47 b første ledd skal ein dommar sine inntekter av sidegjere mål i gjennomsnitt ikkje overstige halvparten av løna i hovudstillinga, og skal maksimalt utgjere halvparten av løna som høgsterettsdommar. § 47 b andre ledd har visse unntak frå hovudregelen i første ledd.

Danmark har vidare ei særskilt lov om undersøkelseskommisjoner. Lova regulerar undersøkingar initiert av justisministeren, eventuelt etter pålegg frå Folketinget. Ho byggjer på ein føresetnad om at ein dommar kan vere medlem av undersøkelseskommisjonen, jf. at det følgjer av § 2 at dersom ein dommar skal vere medlem av kommisjonen, skal denne vere leiar.

I *Sverige* er dommarane omfatta av lov om offentlig anställning (1994:260) § 7, som lyder:

«En arbetstagare får inte ha någon anställning eller något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för hans eller någon annan arbetstagares opartiskhet i arbetet eller som kan skada myndighetens anseende.»

I tillegg følgjer det av kollektivavtale at sidegjere mål heller ikkje må vere til hinder for å gjere ein fullgod arbeidsinnsats i den ordinære stillinga. I

SOU 2000:80 Offentligt anställdas bisysslor blei det vurdert om det bør innførast særskilte forbod mot sidegjere mål for dommarar, men konkludert med at det ikkje er behov for slike reglar. Noko seinare blei det innført ei plikt for mellom anna dommarar til å melde frå om dei gjere måla som dei tek på seg.

2.2.3 Forslaga frå Domstoladministrasjonen

I brev 26. september 2007 til departementet har Domstoladministrasjonen satt fram forslag om somme endringer i reglane om kva for type sidegjere mål som krev godkjenning. For det første går Domstoladministrasjonen inn for at opprekninga i domstoloven § 121 c første ledd skal få eit nytt punkt om at dommarar må søkje om godkjenning for sidegjere mål «som kan medføre at tilliten til domstolene og dommerne og deres uavhengighet svekkes». For det andre foreslår Domstoladministrasjonen at den same føreseigna skal få eit nytt punkt om at dommarane må søkje om godkjenning for sidegjere mål «i granskingskommisjoner eller -utvalg». Endeleg foreslår Domstoladministrasjonen at det blir gjort ei språkleg endring i § 121 første ledd nr. 6, ved at regelen om plikt til å søkje om godkjenning for sidegjere mål «om oppnevning som medlem av voldgiftsrett» blir endra til å gjelde for sidegjere mål «som medlem i voldgiftsrett».

I grunngjevinga for forslaga har Domstoladministrasjonen vist til at det synest å bli oppnemnd stadig fleire granskingsutval i privat regi, og at det meir enn før er reist kritikk mot denne forma for undersøkingar. Domstoladministrasjonen nemner eit par døme som har vekt stort offentlig ordskifte om i kva for grad granskingskommisjonar er eigna til å løyse den aktuelle typen konflikhtar, og om dei som blir granska, har godt nok rettsvern. Domstoladministrasjonen reknar med at det vil vere eit kritisk lys mot granskingskommisjonar også framover.

Domstoladministrasjonen legg til grunn at deltaking i offentlege granskingsutval og gransking av aksjeselskap i stor grad er omfatta av domstoloven § 121 c første ledd nr. 3 og 4 (og eventuelt nr. 1 og 2). Samstundes fell gransking i private samanslutningar utan næringsformål utanfor godkjenningsordninga, og dommarane kan difor ikkje nekta å ta på seg slike verv (utanom tilfelle der vervet fell inn under nr. 1 eller nr. 2). Vidare peikar Domstoladministrasjonen på at domstoloven § 121 c første ledd kan verke ulikt, alt etter som ein person skal utføre granskinga aleine eller saman med andre i eit granskingsutval. Instansen meiner at det ikkje er reelle grunnar til å føre vidare desse

skilnadene, og at det er behov for ein regel om at alle typar av granskingsoppdrag treng godkjenning.

Domstoladministrasjonen har foreslått at domstoloven § 121 c første ledd skal lyde:

«§ 121 c. En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskifterettene må søke om godkjenning for sidegjøremål

1. som kan medføre at tilliten til domstolene og dommerne og deres uavhengighet svekkes
2. som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
3. som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes
4. i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
5. i privat eller offentlig næringsvirksomhet
6. i granskingskommisjoner eller – utvalg
7. i private tvisteløsningsnemnder og
8. som medlem i voldgiftsrett.»

2.2.4 Justisdepartementet sitt syn før høyringa

I høyringsbrevet peika Justisdepartementet på at bruken av ei føresegn som forslaget til § 121 c første ledd nr. 1, i stort monn vil avhenge av eit skjønn. Føresegna vil i mange tilfelle gjere det vanskelegare for den einskilde dommar å vurdere om eit sidegjøremål krev godkjenning, og det vil bli mindre føreseieleg om godkjenning vil bli gitt. Vidare uttalte departementet mellom anna:

«Det er ingen tvil om at det er tilliten til domstolene og dommerne, herunder til deres uavhengighet, som er kjernen i de hensyn som ligger bak § 121 c. Overført til den enkelte sak kan det imidlertid lett oppstå tvil om hvor langt hensynene strekker seg, og det kan reises spørsmål om hensiktsmessigheten av å påføre dommerne denne usikkerheten. Domstoladministrasjonen kan yte veiledning, blant annet når det meldes inn sidegjøremål for registrering som det skulle vært søkt om godkjenning for. Veiledning på dette stadiet kan imidlertid være noe sent. De hensyn som ligger til grunn for at reglene om begrensning i adgangen til å påta seg sidegjøremål forutsetningsvis skal komme til uttrykk i lovteksten, tilsier dessuten at det bør være grenser for hvilket skjønn som legges til Domstoladministrasjonen. Det kan også spørres om en generell hjemmel kan komme til å bli forstått og anvendt slik at den også blir til hinder for sidegjøremål som vil virke berikende på den erfaringsbakgrunn som en dommer har nytte av i sin dømmende virksomhet. Samtidig er det utvilsomt slik at jo mer konkret og

avgrenset regelen om godkjenning av sidegjøremål er, jo større er faren for at det dukker opp sidegjøremål som ikke dekkes av regelen, men som vil være lite gunstige i et tillits- og uavhengighetsperspektiv.»

Når det gjeld forslaget til eit nytt punkt 6 om krav til godkjenning for å delta i granskingskommisjonar eller granskingsutval, sa departementet i høyringsbrevet mellom anna:

«Det er i den senere tid gjennomført flere granskinger der blant annet dommere, har deltatt. Etter departementets syn er hensynene for og imot en regel om godkjenning for slike sidegjøremål likevel omtrent de samme som før. Granskinger utføres ofte raskt og i et opprørt og uoversiktlig «farvann», og det kan nok variere noe i hvilken grad granskingsrapporter faktisk bidrar til å skape avklaring og ro. At det kommer motforestillinger mot en granskingsrapport, innebærer formodentlig ikke i seg selv noen særskilt trussel mot tilliten til dommerne; også avsagte dommer kan være gjenstand for diskusjon. Det kan kanskje snarere spørres om granskinger etter sin art er kvalitativt gode nok prosesser – rettsikkerhetsmessig og ellers – til at dommere skal kunne knyttes til dem uten en forutgående vurdering fra Domstoladministrasjonens eller embetslederens side. Dette kan særlig ha betydning for privat oppnevnte granskingsutvalg, siden regelverket for offentlig oppnevnte granskingskommisjoner som nevnt er under utredning.

Departementet ser at det etter omstendighetene kan være enkelte granskingsprosesser som dommere ikke bør engasjere seg i, også utenom tilfeller der gjøremålet kan medføre at det ordinære dommerarbeidet hemmes eller sinkes. Eksempelvis kan det være at dommere ikke bør delta i granskinger som skal gjennomføres raskere enn at det er mulig å arbeide med en viss grundighet. Et stykke på vei må det kunne forutsettes at den enkelte dommer selv kan vurdere dette. Dersom det lovfestes et krav om godkjenning, vil det imidlertid innebære at det foretas en mer eksplisitt vurdering av om granskingsoppdraget både praktisk og prinsipielt sett er forenlig med dommerstillingen.»

I høyringsbrevet var lovforslaget noko omarbeidd reint teknisk, ved at Domstoladministrasjonens forslag til nytt nr. 1 var sett til sist i opprekninga, som nr. 8, og forslaget til nr. 6 vart då nr. 5 i departementet sitt høyringsforslag.

2.2.5 Høyringsinstansane sitt syn

Fleirtalet av dei høyringsinstansane som har uttalt seg, støttar forslaget til eit nytt punkt i § 121 c første

ledd om plikt til å søkje om godkjenning for deltaking i granskingskommisjonar og granskingsutval. Når det gjeld forslaget til eit nytt punkt om godkjenning av alle sidegjeremål som kan føre til at tilliten til domstolane og dommarane og deira sjølvstende blir svekka (punkt nr. 1 i forslaget frå Domstoladministrasjonen, punkt nr. 8 etter departementet si omarbeiding), er dei fleste skeptiske eller klårt imot.

Høgsterett er samd i at omsyna til dommarane og domstolane sitt sjølvstende, og tilliten til det, blir løfta fram i lovteksten, slik det ligg i forslaget til § 121 første ledd nr. 8. Høgsterett har heller ikkje merknader til at det tas inn i lova at deltaking i granskingskommisjonar og granskingsutval skal krevje godkjenning. Domstolen sluttar seg til forslaget om ei språkleg endring i punktet om skilddom (§ 121 c første ledd nr. 7 i departementets høyringsframlegg).

Leiaren for Kommisjonen for gjenopptaking av straffesaker meiner at det – med dei reglane vi har om gjenopning – er viktig at regelverket mest mogleg sikrar at ein dommar ikkje kjem i situasjonar der det blir reist tvil om hans eller hennar habilitet. Domstoloven kapittel 6 A er eit slikt regelverk. Høyringsinstansen støttar forslaget om at domstoloven § 121 c første ledd skal få ei ny «sekkefråsegn» om plikt til å søke om godkjenning for sidegjeremål som kan føre til at tilliten til domstolane og dommarane og deira sjølvstende blir svekka (§ 121 første ledd nr. 8). Vidare støttar Leiaren for Kommisjonen forslaget til eit nytt punkt nr. 5 om at dommarane skal søkje om godkjenning av sidegjeremål for granskingskommisjonar eller granskingsutval.

Den Norske Advokatforening (Advokatforeininga) sluttar seg til forslaget om å lovfeste ei «sekkefråsegn» om tillit og sjølvstende til slutt i domstolova § 121 c første ledd, og meiner at desse grunnleggjande omsyna må veie tyngre enn ulempane ved at regelen blir skjønnsbasert og generell. Når det gjeld deltaking i granskingskommisjonar og granskingsutval, sluttar høyringsinstansen seg til forslaget til eit nytt punkt nr. 5 i § 121 c første ledd. Han visar til at det kan vere vanskeleg å sameine gransking med dømmande verksemd, og at den som opptretr som granskar, kan gi inntrykk av å misbruke dommaren sin autoritet og domstolane sin legitimitet. Advokatforeininga legg til grunn at ein, i bruken av det nye punktet, særleg vil sjå på dei rettstryggjelmessige sidene ved granskingsoppdraget. Høyringsinstansen meiner elles at det finst gode argument for å innføre eit forbod mot at dommarar skal delta i slik verksemd.

Oslo byfogdembete har ikkje motsegner mot forslaget om at deltaking i granskingskommisjonar og granskingsutval må ha godkjenning. Men ordninga bør etter domstolen si meining vere slik at det blir vurdert om deltaking i slikt arbeid vil vere skadeleg for domstolane, og at avslag berre blir gitt når det er reelle grunnar for det. Domstolen føreset at mynde til å gi godkjenning blir lagt til leiaren for domstolen. Reint allment meiner høyringsinstansen at det er verdfullt at dommarar får røynsler frå andre samfunnsområde enn dei strengt juridiske, og at det ikkje er ynskjelig med regelverksendringar som inneber at dommarane jamt over blir meir tilbakehaldne med å ta på seg sidegjeremål. Søknadsprosessen bør ikkje bli for tungvint. Domstolen ynskjer at leiaren for den einskilte domstolen i størst mogleg grad skal ha mynde til å samtykke til sidegjeremål, også for næringsverksemd. Det kan vere ynskjeleg med generelle retningslinjer, slik at praktiseringa ikkje blir for ulik ved domstolane.

Oslo byfogdembete er skeptisk til ei ny «sekkefråsegn» om plikt til å søkje om godkjenning for sidegjeremål som kan føre til at tilliten til domstolane og dommarane og deira sjølvstende blir svekka. Høyringsinstansen ser ikkje at det – ut over det som gjeld gransking, og som er meint løyst med nr. 5 – er gitt døme på tilfelle der det er behov for ein slik regel. I tillegg til dei motargumenta som departementet har nemnt, er høyringsinstansen uroleg for at ein slik regel kan bli forstått og brukt slik at den blir til hinder for sidegjeremål som vil styrke den erfaringsbakgrunnen som ein dommar har nytte av i dommargjerninga. Dersom ein meiner det kan bli eit problem at dommarar tek på seg verv som kan svekke tilliten til domstolane og dommarane sin sjølvstende, får ein heller vurdere å gi ein regel som let leiaren for domstolen påleggje ein dommar å avvike det aktuelle vervet (med klagerett til Domstoladministrasjonen).

Forsvarergruppen av 1977 meiner at det bør vere ein restriktiv praksis med omsyn til dommarane sitt høve til å ta på seg sidegjeremål, men ikkje så strengt at dei ikkje får høve til å hente erfaringar og impulsar frå anna verksemd enn domstolane. Retningslinjene for når dommarane må søkje om godkjenning, bør vere så klare og føreseielege som mogleg. Den norma som ligg til grunn for forslaget til eit nytt punkt nr. 8 i § 121 c første ledd, bør styre dommarane både i og utanfor den dømmande verksemda, jf. også eit forslag som ligg føre til etiske reglar for dommarar. Etter høyringsinstansen sitt syn vil det likevel vere uheldig å lovfeste forslaget fordi det ikkje gir den einskilte dommar konkret rettleiing om i kva for tilfelle han eller ho må søkje

om godkjenning. Forsvarergruppen av 1977 ser det meir føremålstenleg at omsynet til sjølvstende for domstolen og dommarane står i dei etiske reglane, slik at Tilsynsutvalet for dommarar kan sanksjonere eventuelle mistak.

Forsvarergruppen av 1977 sluttar seg til forslaget til ein nytt punkt nr. 5 om krav til godkjenning av sidegjere mål for granskingskommisjonar og granskingsutval. Dei tvilsame sidene ved gransking blir korkje større eller mindre ved at dommarar deltek i slike utval. Men dommarar bør vere varsame med å ta del i granskingsutval fordi deltakinga kan gi utvalet større autoritet enn prosessen tilseier. Dei same omsyna som taler for godkjenning ved deltaking i skiltsdom, taler for godkjenning ved deltaking i gransking.

Professor Johan Giertsen meiner at Domstoladministrasjonen – ved å leggje til grunn at deltaking i offentlege granskingsutval og gransking av aksjeselskap «i stor grad» vil bli omfatta av alternativa 3 og 4 i § 121 c første ledd – har gjort «en vel offensiv tolking av domstolloven». Han meiner at ordlyden og lovførarbeida tyder på at granskingar berre i avgrensa grad er søknadspliktige, bortsett frå tilfelle der oppdraget kan hemme eller sinke dommaren sitt vanlige arbeid.

Vidare nemner professor Giertsen at det i Danmark har vore eit omfattande ordsifte om kor vidt dommarar bør leie granskingar. Der er det mellom anna halde fram at gransking ofte har ein politisk bakgrunn, og at dommarar som leiar av slike kan komme til å bli oppfatta som aktørar i politiske prosessar, at den dobbeltrolla som etterforskar og «dommar» som ligg i granskinga, kan føre til at ei kommisjonsinnstilling meir enn elles blir oppfatta som ein dom. Professor Giertsen nemner at ein i nokon mon må sjå desse synspunkta i lys av at mange granskingar i Danmark er utførte med berre ein granskar – ein dommar, og slik har det sjeldan vore i Noreg.

Når det gjeld spørsmålet om verv i granskingsutval generelt skal gjerast avhengig av godkjenning, uttalar professor Giertsen mellom anna:

«Dommeres medvirkning i granskingar kan gi en slik prosess større autoritet enn det reelt er dekning for. På den annen side har dommere verdifulle erfaringer. Høringsbrevet kan tyde på en kanskje for stor skepsis til dommeres deltakelse. I de fleste granskingar hvor dommere har deltatt, er det (trolig) gode erfaringer. Det er mulig at høringsbrevets skepsis i for stor grad er motivert av noen saker som har vært mediefokusert, på bekostning av et større antall granskingar med mindre mediefokus

hvor dommeres deltakelse har vært nyttig og positiv.

En mulig absolutt grense er at en dommer i en tingrett ikke bør granske saker hvor aktørene hører hjemme i lagdømmet. Disse mulige grensene knytter seg til granskinger med et skarpt fokus på personer eller institusjoner. For granskinger hvor systemfeil er i fokus og personer i bakgrunnen, er betenkelighetene med dommermedvirkning langt mindre. Dersom høringsnotatets forslag blir vedtatt, bør ikke praktiseringen bli altfor restriktiv.»

Vidare peikar professor Giertsen på at forslaget til § 121 c første ledd nr. 5 reiser spørsmål om kva for organ som skal sjåast som «granskingskommisjonar eller -utvalg». Han nemner at det typiske ved gransking gjerne er at utvalet skal klarleggje fakta og årsaksforhold knytt til ei hending (eller ein serie av hendingar), om det relevante faktumet inneber at personar eller institusjonar kan ha brote rettsreglar eller (profesjons)etiske normer, og om det er behov for endringar i regelverket. Det ligg føre eit mandat for granskinga, men elles skal ikkje utvalet bli instruert om korkje prosedyre, premisar eller konklusjon. Eit slikt sjølvstende minskar etter professoren sitt syn det tvilsame i at dommarar tar på seg gransking. Det avgjerande for rekkjevidda av reglane må vere kva utvalet skal gjere, og ikkje kva for namn oppdragsgivaren har sett på granskinga. Endeleg nemner Giertsen at uttrykket «granskingskommisjonar eller – utvalg» strengt tatt ikkje dekkjer tilfelle der ein dommar er einegranskar.

Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) meiner at praktiseringa av dei endringane som er foreslått i § 121 c, ikkje må bli til hinder eller gjere det vanskelegare for dommarar å ta del i granskingskommisjonar og utval. NHO peikar på at dommarane har faglege og personlege eigenskapar som inneber at dei treff fagleg gode avgjerder. Folk flest har respekt for dommarar, som blir oppfatta som nøytrale og profesjonelle, og avgjerdene deira har difor autoritet og legitimitet. Under føresetnad av at det ikkje går ut over den primære oppgåva deira, vil dommarane ofte eigne seg som løysarar av tvistar også utanfor rettslokala. Samfunnet treng å få gjere seg nytte av dommarane si erfaring og posisjon, samstundes som dommarane får ei breiare innsikt i samfunnet.

Den norske Dommerforening (Dommarforeninga) peikar på at det er brei semje om at det er ynskjeleg at dommarane tek del i aktivitet utanfor domstolane, og at dette er utgangspunktet for dei reglane som vi har i dag om sidegjere mål. Høringsinstansen meiner at reglane om godkjenning og

registrering av sidegjeremål er fullt ut tilstrekkelege til å sikre ein forsvarleg praksis, og at det er vanskeleg å sjå behov for ytterlegare restriksjonar. Det er ein grunnleggjande veikskap i dagens reglar at avgjerder frå Domstoladministrasjonen om avslag på søknad om samtykke ikkje kan påklagast.

Dommarforeininga går klårt imot ein ny regel om plikt til å søkje godkjenning for sidegjeremål som kan innebere redusert tillit til domstolane og dommarane sitt sjølvstende. Etter høyringsinstansens syn er det ikkje påvist eit reelt behov for ein slik regel, og det er ikkje grunn til å trekkje det aktuelle omsynet fram på den måten som ligg i lovforslaget. Forslaget inneber dessutan ein så stor grad av etisk skjønn at det etter Dommarforeiningas syn blir uråd for ein dommar å vite i kva tilfelle han eller ho må søkje om godkjenning. Høyringsinstansen meiner også at ei slik fråsegn lett kan bli forstått og brukt slik at den blir til hinder for sidegjeremål som kunne ha styrkt den erfaringsbakgrunnen som ein dommar har nytte av i den dømande verksemda.

Dommarforeininga går likeins imot å innføre ytterlegare restriksjonar på å ta del i granskingskommisjonar. Utgangspunktet bør vere at dommarar er ein viktig ressurs ved slikt arbeid. Til spørsmålet om granskingar etter sin art er kvalitativt gode nok prosessar, svarer høyringsinstansen at det ikkje under nokre omstende kan vere ei god løysing å halde dommarane sin kompetanse utanfor granskingskommisjonane.

Endeleg har same høyringsinstansen ikkje motsegner mot forslaget til den vesle endringa av § 121 c første ledd som er av reint språkleg art.

Asker og Bærum tingrett har slutta seg til innhaldet i høyringsfråsegna frå Den norske Dommerforeining.

2.2.6 Departementet si vurdering

2.2.6.1 Generelt

I det følgjande drøftar departementet først spørsmålet om det er grunn til å supplere domstolloven § 121 c første ledd med ein regel om godkjenning for deltaking i granskingsverksemd (forslaget til eit nytt nr. 5). Derneft vert drøfta om lova bør få ein allmenn regel om godkjenning for sidegjeremål som kan svekke tilliten til domstolane og dommaranes sjølvstende (forslaget til eit nytt nr. 8). Høyringsinstansane har ikkje kome med motsegner mot forslaget om ei språkleg endring av § 121 c første ledd nr. 6 (om skilddom). Departementet fremjar dette siste forslaget utan ytterlegare merknader.

2.2.6.2 Granskingsverksemd

Høyringa har vist at det kan vere noko usikkert i kva for grad granskingsverksemd i dag krev samtykke etter domstolloven § 121 c første ledd. Same kva regelen skal gå ut på, bør innhaldet kome klart fram. Vidare er departementet samd med Domstoladministrasjonen i at det ikkje er grunn til å ha forskjellige reglar, avhengig av om dommaren skal utføre granskinga åleine eller innanfor ein kommisjon eller eit utval.

Departementet legg stor vekt på den interessa samfunnet har både av å kunne gjere seg nytte av dommarane sin kompetanse utanfor domstolane, og av at dommarane utviklar seg gjennom erfaring frå andre miljø enn domstolane. Samstundes bør ein sikra seg mot at dommarane engasjerer seg i prosessar som manglar føresetnader for at granskarane kan gjere godt arbeid, eller som lett kan sjå uryddig ut utanfrå. Langt på veg må ein ha tillit til at dommarane kan vurdere dette på eiga hand. Men sjølv om dommarane generelt er godt skikka til å gjere slike vurderingar, skal ein ikkje sjå bort ifrå at vurderingane kan bli betre dersom dommaren må ta seg tid til å søke om godkjenning, og dermed få respons frå andre som også har gode føresetnader for å vurdere om oppdraget høver for ein dommar. Heller ikkje dommarar er upåverka av det positive som ligg i å vere ønska til eit oppdrag, kan hende med god betaling.

Departementet har kome til at det vil foreslå ein regel om plikt for dommarane til å innhente godkjenning for å ta del i gransking, sjå utkastet til domstolloven § 121 c første ledd nr. 5. Unntaket etter same fråsegna andre ledd nr. 1 for oppnemning av Kongen i statsråd eller Stortinget skal framleis gjelde, men elles skal det nye punkt nr. 5 i utgangspunktet gjelde uavhengig av kven som er oppdragsgjevar, kva for verksemd granskinga gjeld og om dommaren skal granske åleine eller ta del i ein kommisjon eller eit utval. Føremålet med den nye regelen er at det skal bli grundig vurdert om den verksemda som granskinga gjeld, har ei såpass stor samfunnsmessig betyding at det er rimeleg at ein dommar engasjerar seg, og om rammane for oppdraget gir grunnlag for eit fagleg godt arbeid og eit ryddig inntrykk.

For gransking av offentleg verksemd vil den samfunnsmessige betydinga som regel vere stor nok. Blant det som elles kan vurderast, er om oppdraget er rimeleg klårt avgrensa, om granskarane skal arbeide sjølvstendig, om det er rom for ein rimeleg grad av kontradiksjon og rettstryggleik for dei som kan bli råka av kritikk, om det er tatt stilling til om granskingsrapporten skal gjerast offent-

leg, og om honoraret blir avtalt på ein rimeleg klår måte. Elles nemner departementet at det i NOU 2009: 9 Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner er foreslått at alle offentlege granskingskommisjonar skal opprettast ved kongeleg resolusjon. Forslaget inneber at oppnemning til alle offentlege granskingar vil vere omfatta av unnataket i § 121 c andre ledd nr. 1, slik at godkjenning etter første ledd ikkje vil vere naudsynt.

Det er ikkje meininga at forslaget i proposisjonen her om krav om godkjenning skal verke som eit forbod mot å ta del i gransking. Ein kan såleis ikkje avslå ein søknad fordi opplegget manglar nokre at dei rettstryggleiksgarantiane som finst i tvistelova, slik som til dømes ankeretten. Samstundes er det klart at ei formulering om at prinsippa i tvistelova skal leggjast til grunn så langt dei passar (eller liknande), ikkje alltid gir så mykje meining, sidan ho ikkje seier noko om kva for konsekvensar som blir trekt av at det er tale om ei gransking, og ikkje ein domstolsprosess. Dersom søknaden reiser spørsmål også i høve til § 121 c første ledd nr. 2, må naturlegvis også denne sida av saka vurderast.

Vidare er det ikkje meininga at den nye regelen skal endre praksis med omsyn til å delegere til domstolleiaren å avgjere søknadar om godkjenning av sidegjøremål.

Departementet viser til lovutkastet § 121 c første ledd nr. 5.

2.2.6.3 Ein generell regel om godkjenning for sidegjøremål som kan føre til svekka tillit til domstolane og dommarane sitt sjølvstende

Spørsmålet om eit sidegjøremål kan svekke tilliten til domstolane og dommarane sitt sjølvstende, sto sentralt ved utforminga at dagens § 121 c første ledd. Likevel har høyringa styrkt departementet sin skepsis til forslaget om å ta dette inn i føresegna som eit sjølvstendig punkt i opprekninga av det som krev godkjenning. Den viktigaste innvendinga er at kriteriet ville bli så vagt at dommarane ikkje ville kunne føreseie om eit sidegjøremål krev godkjenning eller vil bli godkjend. Ein viser elles til det som departementet sa i høyringsbrevet. Også på dette punktet kunne ein i prinsippet tenke seg at lovførearbeida skulle konkretisere kva føresegna skulle femne. Men då ville ho ikkje bli ei «sekkefråsegn» som kunne fange opp situasjonar som det ikkje tidlegare var tenkt på. På denne bakgrunnen fremmer ikkje departementet eit forslag tilsvarende § 121 c første ledd nr. 8 i høyringsbrevet.

2.3 Spørsmål om endring av reglane om godkjenning av sidegjøremål for dommarane i Høgsterett

2.3.1 Gjeldande rett

Myndet til å godkjenne sidegjøremål for dommarar ligg i utgangspunktet hos Domstoladministrasjonen, jf. domstolloven § 121 d første ledd. Lova skil ikkje her mellom Høgsterett og andre domstolar. Domstoladministrasjonen kan delegere til leiaren for den einskilde domstol å treffe avgjerd om godkjenning, jf. same fråsegna første ledd andre punktum. Der avgjerda er tatt av leiaren for domstolen, kan ho påklagast til Domstoladministrasjonen. Det er ikkje høve til å klage over ei avgjerd frå Domstoladministrasjonen, jf. § 121 d andre ledd.

Myndet til å godkjenne sidegjøremål for leiaren for Høgsterett (justitiarius) ligg hos styret for Domstoladministrasjonen.

2.3.2 Forslaga frå Høgsterett

I brev 16. februar 2006 og 7. mars 2007 til departementet har leiaren for Høgsterett (justitiarius) sett fram forslag om endringer i domstolloven § 121 d første og andre ledd. Forslaga går ut på å føre myndet etter § 121 d første ledd første punktum til å godkjenne sidegjøremål for dommarar i Høgsterett, over frå Domstoladministrasjonen til justitiarius. Regelen i domstolloven § 121 d andre ledd om at Domstoladministrasjonens avgjerder i saker om godkjenning ikkje kan påklagast, skal etter forslaget utvidast til også å gjelde avgjerder frå leiaren for Høgsterett.

I brevet 16. februar 2006 er forslaga grunngeve mellom anna slik:

«Avgjørelsen fra justitiarius må være endelig. Er det tvil om et verv skal godkjennes, vil justitiarius naturlig drøfte spørsmålet med Høyesteretts dommere og følge den tilrådning som der gis. Dagens ordning med klage til Domstoladministrasjonen er etter vår oppfatning av prinsipielle grunner uholdbar. En eventuell overprøving og tilsidesettelse fra Domstoladministrasjonens side, ville gripe direkte inn i Høyesteretts egen vurdering av hvilke verv for en dommer som er forenlig med arbeidet i Høyesterett. Dette kan ikke være i samsvar med den selvstendige stilling Høyesterett som forfatningsorgan er forutsatt å skulle ha.»

Justitiarius har foreslått at domstolloven § 121 d første og andre ledd blir utforma slik:

«Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitia-

rius. Domstoladministrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning.

For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak, *likevel slik at vedtak av domstoladministrasjonen og vedtak av justitiarius i Høyesterett ikke kan påklages.*»

Vidare i brevet er det opplyst at justitiarius berre vil ta på seg sidegjøremål som det er naturleg og viktig at nettopp han eller ho har. Denne vurderinga bør etter Høgsteretts syn liggje til domstolen sjølv og bli praktisert slik at justitiarius, i tilfelle med tvil, drøftar dette med Høgsteretts dommarar og tar på seg verv berre når det er tilslutnad til dette. Justitiarius reknar med at det ikkje er naudsynt med ein særskilt regel om det i lova, og at den eldste dommaren må kunne treffe den formelle avgjerda etter § 121 d første ledd andre punktum i slike tilfelle.

I brevet 7. mars 2007 uttaler justitiarius mellom anna:

«Høyesterett har et gjennomarbeidet og restriktivt syn på sideverv for dommerne. Det er interne retningslinjer for hva den enkelte dommer kan påta seg. Sentrale vurderingsmomenter bak retningslinjene og den enkelte avgjørelse av om et sideverv skal godkjennes, er hensynet til uavhengighet og tillit for Høyesterett og Høyesteretts dommere og hensynet til at Høyesteretts arbeid ikke må bli skadelidende. I tvilstilfeller vil spørsmålet om godkjenning bli forelagt dommerne på et dommermøte. En slik avveining og avgjørelse bør, ut fra hensynet til Høyesterett som forfatningsorgan og den tillit Høyesterett må ha – og bør vises – som landets øverste og ledende domstol, med endelig virkning ligge i Høyesterett.»

I seinare brev har justitiarius understreka at Høgsterett, meir enn nokon annan domstol, er avhengig av tillit i sitt arbeid. Dette krev at arbeidet der kan utførast raskt og utan konkurranse frå utanforliggjande gjeremål som kan hemme, eller gje inntrykk av å hemme, arbeidet. Dette er bakgrunnen for at Høgsterett i 1997 innførte reglar om registrering av sidegjøremål og rett til innsyn i dette registeret. Krav til godkjenning har vært praktisert i fleire tiår. Omsynet til tillit, medrekna rask og god saksavvikling, er også bakgrunnen for den vesentlege nedtrappinga av sideverv som har skjedd i Høgsterett. Vidare seier justitiarius mellom anna (brev 23. mai 2007 til Justisdepartementet):

«Den reelle forskjellen mellom dagens regler og den regel som nå er foreslått herfra, er om

Domstoladministrasjonen skal ha adgang til å godkjenne et sideverv, eventuelt etter klage, etter at man her i Høyesterett ikke har villet godkjenne vervet fordi det kan komme i konflikt med hensynet til den tillit Høyesterett må ha. At Høyesterett skulle måtte akseptere sideverv for en dommer som man mener kommer i strid med fundamentale hensyn til tillit, er ikke forenlig med den selvstendige stilling Høyesterett skal ha som forfatningsorgan.

Det fremgår klart av forarbeidene til domstoloven at hensynet til ensartet praksis sto sentralt ved utforming av reglene for godkjenning av sidegjøremål, og at det av hensyn til den enkelte dommer er viktig at vurderingen er lik i hele landet. Det er ingen uenighet om at hensynet til likebehandling tilsier at det skal foreligge klagerett til Domstoladministrasjonen fra dommere i tingrettene og lagmannsrettene. Men forholdet er, som påpekt, at tillits-hensynet tilsier at terskelen for å påta seg sidegjøremål, må være høyere for dommerne i Høyesterett. Vurderingen skal ikke være lik vurderingen for dommere i de lavere domstoler.»

2.3.3 Departementet sitt syn før høyringa

I høyringsbrevet sa departementet seg samd i at det, ut frå Høgsteretts posisjon som øvste domstol, er diskutabelt om Domstoladministrasjonen skal ha mynde i spørsmål om godkjenning av sidegjøremål for høgsterettsdommarar, og uttalte mellom anna:

«Det hensynet til likebehandling av sammenliknbare søknader som departementet pekte på i Ot.prp. nr. 44 (2000-2001), har begrenset vekt for Høyesterett, som er en domstol med 19 dommere. Det foreligger imidlertid også enkelte hensyn som kan tale for å beholde dagens ordning. For det første kan hensynet til den enkelte dommer i Høyesterett tilsi at det bør være adgang til å få et spørsmål om godkjenning vurdert av en instans utenfor Høyesterett. For det annet vil spørsmål om godkjenning av sidegjøremål for dommere i Høyesterett – dersom primærkompetansen legges til justitiarius i Høyesterett, uten mulighet til klage til eksterne organer – få et mer internt preg, med tilhørende svekket mulighet for debatt og åpenhet. Også andre enn dommerne i Høyesterett kan ha velfunderte synspunkter på spørsmål om godkjenning av sidegjøremål, og det bør tilstrebes en ordning som sikrer at praksis kan bli gjenstand for offentlig debatt. Endelig nevnes at Domstoladministrasjonens myndighet etter dagens ordning gjelder et administrativt forhold, og således ikke innebærer noen overprø-

ving av, eller innflytelse på, Høyesteretts dømmende funksjon. Hensynet til tilliten til Høyesterett står for øvrig ikke i veien for at domstolen i mange andre relasjoner er underlagt administrative organers myndighet.»

Det forslaget til endring av § 121 d blei send på høyring, var som følgjer:

«Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning. *For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitiarius.*

For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak, *likevel slik at vedtak av domstoladministrasjonen og vedtak av justitiarius i Høyesterett ikke kan påklages.*»

2.3.4 Høyringsinstansane sitt syn

Eit klårt fleirtal av dei høyringsinstansane som har uttalt seg, støttar forslaget om at det skal vere justitiarius for Høgsterett som etter lova avgjer søknader om godkjenning av sidegjøremål for dommarane der, og at avgjerdene derfrå skal vere endelege.

Høgsterett peikar på at den reelle skilnaden mellom dagens reglar og forslaga er at ordninga med at det ikkje er høve til å klage over vedtak frå Domstoladministrasjonen, blir utvida til også å gjelde vedtak frå justitiarius i Høgsterett. Om det kan vere aktuelt å avslå ein søknad om sideverv, vil spørsmålet bli lagt fram for dommarane i Høgsterett på eit dommarmøte. Konklusjonen frå møtet vil bli lagt til grunn for avgjerda. Ein negativ konklusjon vil vere grunna i at vervet ikkje let seg sameine anten med arbeidet i domstolen, av di det vil verke negativt for saksavviklinga mv., eller med omsynet til tilliten til Høgsterett og dommarane der.

Det sentrale spørsmålet i lovsaka er om Domstoladministrasjonen skal kunne tvinge Høgsterett til å akseptere eit sideverv for ein dommar i en situasjon der domstolen sjølv ser det slik at sidevervet vil gå ut over arbeidet i domstolen eller ha negativ effekt for den tilliten som domstolen og dommarane der er avhengige av. I tilfeller der domstolen av arbeidsmessige omsyn ikkje samtykker til eit sideverv, vil ei overprøving av domstolen si avgjerd etter høyringsinstansen sitt syn kunne gripe direkte inn i den dømmende verksemda, det vil seie i avviklinga og gjennomføringa av den.

Praksis for kva ein dommar kan ta på seg av sideverv må etter høyringsinstansen sitt syn vere ein annen for dommarane i Høgsterett enn for

andre dommarar. Tunge samfunnsmessige omsyn kan tilseie at nettopp ein dommar i Høgsterett tar på seg spesielle sideverv, også om vervet er krevjande. Domstolen nemner enkelte døme på at høgsterettsdommarar har tatt på seg sideverv som leiar for utval og leiar for styret for Domstoladministrasjonen. Oppnemninga var i desse sakene ikkje avhengig av eit formelt samtykke, men det er etter Høgsteretts syn ikkje tvil om at domstolen sin tilslutnad var avgjerande for oppnemninga. Men ein lyt vege samfunnsmessige omsyn mot andre viktige omsyn, mellom anna omsynet til saksavviklinga og til at sideverv ikkje må gå ut over tilliten til domstolen og dommarane. Det sistnemnde omsynet veg særleg tungt for Høgsterett. Høgsterett har difor ført ein meir restriktiv praksis for godkjenning av sidegjøremål enn tilfellet har vore ved andre domstolar.

I høyringsfråsegna blir det vidare opplyst at forslaga til endring av domstolova § 121 d var forankra i ei samrøystes oppfatning i eit dommarmøte. Det blir opplyst at dommarane i domstolen ser på høvet til å kunne klage som mindre viktig enn dei nemnde omsyna til arbeidet i Høgsterett og tilliten til domstolen. Høgsterett meiner at vi bør ha ei ordning som sikrar at praksis kan bli gjenstand for offentlig ordskifte, og opplyser at domstolen hadde reglar om registrering og godkjenning lenge før slike ordningar blei innførte for alle dommarar. Opplysningane om sideverva til den ein-skilde dommar har vore tilgjengelege for alle. Høyringsinstansen opplyser vidare at praksis i domstolen ved fleire høve har vore omtalt i media, også etter initiativ frå domstolen sjølv.

Endeleg nemner Høgsterett at det, som følgje av domstolen si stilling som eit forfatningsorgan, er etablert særordningar for domstolen i viktige administrative spørsmål, mellom anna ved at Høgsterett har sitt eige kapittel i statsbudsjettet og at lønna til dommarane der blir fastsett av Stortinget etter innstilling frå presidentskapet.

Leiaren for Kommisjonen for gjenopptaking av straffesaker sluttar seg til forslaget om at justitiarius i Høgsterett skal godkjenne sidegjøremål for dommarane der. Høyringsinstansen forstår argumenta for at Domstoladministrasjonen skal treffe avgjerda, men meiner jamvel at Høgsteretts posisjon som øvste domstol taler for at avgjerda skal treffast av justitiarius med endeleg verknad. Det avgjerande for vurderinga er at ei eventuell overprøving og tilsidesetting frå Domstoladministrasjonens side vil gripe direkte inn i Høgsteretts eiga vurdering av kva for verv som let seg sameine med arbeidet i Høgsterett. Til samanlikning nemner leiaren for Kommisjonen at om det i ei sak for Høgste-

rett på førehand blir reist spørsmål om habiliteten for ein dommar, kan det setjast rett for å avgjere habilitetsspørsmålet. Avgjerda frå Høgsterett er endeleg, og kan sjølv sagt ikkje påklagast eller bringast inn for Domstoladministrasjonen. Sjølv om det må skiljast mellom domstolen si dømmende verksemd og forvaltningsverksemd, taler vektige grunnar for same løysing ved vurdering av sidegjere mål.

Den norske Dommerforening har ikkje merknader til forslaga til endring for dommarane i Høgsterett, korkje til å overføre mynde til justitiarius for domstolen eller til å gjere unntak frå klageretten. *Asker og Bærum tingrett* har slutta seg til same syn.

Den Norske Advokatforening (Advokatforeninga) støttar forslaga til endring av domstollova § 121 d. Høyringsinstansen meiner at Høgsterett ikkje kan vurderast på line med andre domstolar når det gjeld forhold som kan ha ei side til domstolen sitt sjølvstende, autoriteten som forfatningsorgan og verkemåten. Høyringsinstansen meiner at det må vere ein føresetnad for at Høgsterett skal kunne utøve sine oppgåver, at domstolen sjølv kan leggje opp sitt eige arbeid og vere uavhengig av andre offentlege styringsorgan i spørsmål som kan verke inn på domstolens disponering av ressursar, sjølvstende og funksjonsevne. Ved vurderinga av om det er behov for ei klageordning, må ein etter foreininga sitt syn ta omsyn til at embetet som høgsterettsdommar stiller andre krav enn andre dommarstillingar, og at Høgsterett med sine dommar møte har utvikla ein kollegial rådslagingsform med høve for den einskilde dommar til å gi uttrykk for sitt syn. Ei ordning med at justitiarius i Høgsterett med endeleg verknad skal avgjere søknader om sidegjere mål for dommarane der, står ikkje i vegen for ein open debatt om den praksis som blir følgd.

Også *Forsvarergruppen av 1977* støttar forslaga om endring av domstollova § 121 d. Etter foreininga sitt syn inneber gjeldande system ei prinsipielt uheldig overstyring av Høgsterett. Omsyna til openheit og offentleg ordskifte bør etter høyringsinstansen sitt syn vike for omsyna til at Høgsterett sjølv bør forvalte sitt eige sjølvstende og fordele arbeidsmengda blant dommarane der. Det er fullt mogleg å innføre ei ordning der Høgsterett gjer offentleg saker til handsaming og dei omsyna som er tatt ved avgjerda. Den einskilde dommar i Høgsterett vil ikkje vere forhindra frå å debattere domstolen sin praksis offentleg.

Professor Johan Giertsen meiner at det er justitiarius i Høgsterett som med endeleg verknad bør avgjere søknader om godkjenning av sidegjere mål frå dommarar i Høgsterett.

Borgarting lagmannsrett ser ikkje at det er grunn til å endre domstollova § 121 d, og viser til dei omsyna som er nemnde i høyringsbrevet for å halde fram med dagens ordning. Høyringsinstansen meiner at det vil vere uheldig om det utviklar seg eit anna sidegjere mål regime i Høgsterett enn i dei andre domstolane. Domstolen ser ikkje bort ifrå at eit slikt regime vil kunne påverke spørsmålet om godkjenning av søknader frå dommarar i tingrettane og lagmannsrettane.

Domstoladministrasjonen viser til tidlegare fråsegner om forslaga til endring av domstollova § 121 d. Der nemner høyringsinstansen at det ikkje blei gjort ei særskild vurdering av Høgsterett da Domstoladministrasjonen og systemet med godkjenning av sidegjere mål blei oppretta, og at ein bør sjå endringsforslaga i samband med dei negative sidene ved å ha eit system som blir lukka andsynes andre ved at ei verksemd eller ein institusjon styrer seg sjølv. Under førebuingane til opprettinga av Domstoladministrasjonen blei ei alternativ løysing med ein administrasjon styrt direkte av domstolane, forkasta, under tilvising mellom anna til ulempe ved eit lukka system. Forslaga til endring av domstollova § 121 d krev etter Domstoladministrasjonen sitt syn ei breiare og meir prinsipiell utgreiing. Høyringsinstansen viser til at Domstoladministrasjonens posisjon som ein uavhengig administrator av domstolane omfattar også Høgsterett i ei sak av denne karakter, og til at forslaget om at vedtak frå justitiarius ikkje skal kunne påklagast, vil gi ei anna ordning for Høgsterett enn det dei andre domstolane og deira dommarar har. Slik saka ligg føre i dag, er Domstoladministrasjonen skeptisk til forslaga.

2.3.5 Departementet si vurdering

Alt under førebuinga av dagens reglar ga Høgsterett uttrykk for at myndet til å godkjenne sidegjere mål for dommarane der, bør liggje til justitiarius. Proposisjonen inneheld likevel ikkje ei drøfting av dette spørsmålet. Departementet kjenner ikkje til døme på at avgjerder om sidegjere mål i Høgsterett er klaga inn for Domstoladministrasjonen, slik lova i dag opnar for.

Dommarane i Høgsterett står i ei særstilling samanlikna med dommarane i dei andre domstolane. Som nemnd i høyringsbrevet, veg omsynet til sams praksis som i andre domstolar difor ikkje så tungt. Dette kan tale for den løysinga som Høgsterett sjølv har gått inn for. Men ein må også sjå på andre sider av saka. For det første er det naturleg å spørje kven av dei to instansane – Høyesterett eller Domstoladministrasjonen – som har dei beste føre-

setnadane for å vurdere verknadane av at ein dommar tek på seg eit sidegjere mål. Vidare er det nærliggjande å spørje kva for ei løysing som legg best til rette for openheit og offentleg ordskifte rundt spørsmål om godkjenning, og til slutt kva omsynet til den einskilde dommar i Høgsterett tilseier.

Ved handsaming av søknadar om godkjenning av sidegjere mål må det vurderast om oppdraget kan føre til at det ordinære dommararbeidet kan bli hemma eller forseinka. Denne vurderinga er det utan tvil Høgsterett som har best grunnlag for å gjere. Dei andre sidene av vurderinga – som i stor grad gjelde sjølvstende, tillit og kompetanseutvikling – er det vanskelegare å seie noko sikkert om. Med Høgsteretts framifrå faglege kvalifikasjonar, utviklingspunkt og erfaringar, ligg det nær å peike på domstolen. Men spørsmålet om kva for verknader det har for sjølvstende, tillit og kompetanse at ein dommar utførar eit sidegjere mål (eventuelt avstår frå gjere målet), er i liten grad av juridisk art. Strengt tatt er det vel bare systematiske undersøkingar av sosiologisk art som kan gi svar på dette. Både Høgsterett og Domstoladministrasjonen kan ha sine meiningar, men ingen av dei sit med fasiten om dette.

Ordninga med registrering av sidegjere mål sikrar at allmenna kan bli informert om dei sidegjere måla som er godkjend. Men spørsmålet om dommarane har sidegjere mål som dei ikkje burde hatt, er ikkje det einaste gyldige og relevante. Ein bør også kunne diskutere om dommarane bør ha *fleire* sidegjere mål enn det som faktisk blir tillete. I eit slikt perspektiv kan det være av verdi at godkjenningssystemet blir organisert på ein måte som inneber at allmenna får kjennskap også til tilfeller der godkjenning blir nekta. Det ligg nær å tru at sjansen for dette er størst om siste ord i spørsmål om godkjenning blir liggjande utanfor domstolen sjølv, mellom anna fordi det ofte ligg nærare å avklare eit spørsmål munnleg internt i eit organ enn om kontakten skal krysse organisatoriske grenser. For at dette skal ha praktisk betyding, er ein på den andre sida avhengig av at dommarane i Høgsterett faktisk vil bruke klageretten.

I utgangspunktet ligg det nær å rekne det som ein fordel for den einskilde dommar i Høgsterett at det er høve til å klage ei avgjerd om sidegjere mål til eit eksternt organ. Kor stor verdi dette har i praksis, er usikkert. Departementet har merka seg at Dommerforeininga ikkje har tatt til orde for at klageretten skal førast vidare.

Slik departementet ser det, finst det vektige argument både for og imot dei forslaga som justitarius i Høgsterett har kome med. Ut frå det saka gjeld, har departementet kome til at det er naturleg

å legge avgjerande vekt på den breie støtta som forslaga har fått under høyringa. Ein viser til domstolova § 121 d i lovutkastet.

3 Krav til karakterar for dommarar, riksadvokat mv.

3.1 Innleiing

Lovgjevinga krev at innehavaren av enkelte stillingar må ha juridisk embetseksamen. For nokre av desse stillingane er det også krav om eksamenskarakterar over eit visst nivå. Det følgjer av domstoloven § 54 at dommarane i Høgsterett, førstelagmenn og lagmenn må ha «juridisk embetseksamen med beste karakter». Det same gjeld riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 56. Lagdommarar, dommarar i tingretten og dommarfullmektigar må ha «juridisk embetseksamen med beste eller næstbeste karakter», jf. domstoloven § 54 andre og tredje ledd.

I løpet av dei siste åra er namnet på dei ulike gradene ved universiteta endra, slik at juridisk embetseksamen er avløyst av graden master i rettsvitenskap. Vidare er karaktersystemet ved dei juridiske fakulteta endra frå talkarakterar til det systemet som nå kjem til uttrykk i universitets- og høgskoleloven (lov 1. april 2005 nr. 15). Etter universitets- og høgskoleloven § 3-9 sjette ledd skal «[v]urderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått». Endringane, som mellom anna inneber at kandidatane ikkje lenger får ein gjennomsnittsel eller hovudkarakter, reiser spørsmål om kva som nå skal liggje i krava om «beste» eller «næstbeste» karakter.

3.2 Gjeldande rett

Domstoloven § 55 andre ledd slår fast at det til dommarar

«bør utnevnes personer som tilfredsstillter høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper. Dommere til Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene bør rekrutteres blant jurister med forskjellig yrkesbakgrunn.»

Vidare stiller domstoloven altså særskilde krav til eksamenskarakterane. Etter § 54 første ledd skal høgsterettsdommarar, førstelagmenn og lagmenn ha juridisk embetseksamen med «beste karakter». Det same gjeld for riksadvokaten, jf.

straffeprosessloven § 56. Lagdommarar, tingrettsdommarar og dommerfullmektigar skal etter domstoloven § 54 andre og tredje ledd ha juridisk embetseksamen med «beste eller næstbeste karakter». Lova har vært tolka slik at beste karakter er sams med det som var «laud» (karakteren 2,75 eller betre), og nest beste karakter med det som var «haud» (alle ståkarakterar dårlegare enn 2.75).

Etter at karaktersystemet blei endra til å angi bokstavkarakterar, kan det vere tvil om korleis karakterkrava skal tolkast. Ordlyden kan tale for ein med «beste karakter» må forstå karakteren A, og med «næstbeste karakter» karakteren B. Fordi karakteren A ikkje femner om alt det som låg i «laud», er det likevel ikkje ei uproblematisk tolking. I dag dekkjer karakterane A og B *til saman* omtrent det som tidlegare var «laud.

3.3 Utenlandsk rett

Ut over kravet om juridisk embetseksamen, stiller ikkje dansk eller svensk rett krav til særskilde eksamensresultat for å kunne utnemnast som dommar.

I *Danmark* gir rettsplejeloven § 43 følgjande regel:

«Besættelsen af dommerstillinger skal ske ud fra en samlet vurdering af ansøgernes kvalifikationer til den pågældende stilling. Der skal her ved lægges afgørende vægt på ansøgernes juridiske og personlige kvalifikationer. Også bredden i ansøgernes juridiske erfaringsgrundlag skal tillægges vægt, ligesom det skal indgå i vurderingen, at der ved domstolene bør være dommere med forskellig juridisk erhvervsbaggrund.»

I § 42 stiller den danske lova krav om juridisk embetseksamen.

Sverige har et system for dommarrekruttering som på vesentlege punkter skil seg frå det norske. Som nemnt er det heller ikkje der lovfesta noko krav om at den som skal bli dommar må ha oppnådd eit visst karakternivå i si juridiske utdanning (ut over bestått kandidateksamen).

Vidare nemner departementet at det i *internasjonale domstolar* er stilt krav til dommarane sine kvalifikasjonar. EMK artikkel 21 nr. 1 stiller følgjande krav til dommarane i Den europeiske menneskerettsdomstolen:

«Dommerne skal ha høy moralsk karakter og må enten sitte inne med de kvalifikasjoner som kreves for å bli utnevnt til høye juridiske embe-

ter, eller være rettskyndige personer med anerkjent kompetanse.»

I statuttane til Haag-domstolen (International Court of Justice) artikkel 2 heiter det:

«The Court shall be composed of a body of independent judges, elected regardless of their nationality from among persons of high moral character, who possess the qualifications required in their respective countries for appointment to the highest judicial offices, or are jurisconsults of recognized competence in international law.»

Artikkel 36 i statuttane til den internasjonale straffedomstolen (International Criminal Court, ICC) inneheld krav til dommarane der. Artikkel 36 nr. 3 seier:

«3. (a) The judges shall be chosen from among persons of high moral character, impartiality and integrity who possess the qualifications required in their respective States for appointment to the highest judicial offices.

(b) Every candidate for election to the Court shall:

(i) Have established competence in criminal law and procedure, and the necessary relevant experience, whether as judge, prosecutor, advocate or in other similar capacity, in criminal proceedings; or

(ii) Have established competence in relevant areas of international law such as international humanitarian law and the law of human rights, and extensive experience in a professional legal capacity which is of relevance to the judicial work of the Court;

(c) Every candidate for election to the Court shall have an excellent knowledge of and be fluent in at least one of the working languages of the Court.»

3.4 Høyringa

3.4.1 Høyringsbrevet

I brev 6. november 2002 sende departementet på høyring forslag om lovendringar som følgje av nytt karaktersystem. Forslaget der går ut på at domstoloven § 54 og straffeprosessloven § 56 ikkje lenger skal innehalde krav til eksamenskarakter (berre til alder og til juridisk embetseksamen). For det tilfellet at nokre av karakterkrava skal først vidare, spurde departementet vidare om desse i så fall bør gjevast i forskrift. Høyringsfristen blei satt til 1. mars 2003. Høyringsbrevet blei send til:

Universitetet i Oslo

Universitetet i Bergen

Universitetet i Tromsø

Utdannings- og forskingsdepartementet
 Høgsterett
 Lagmannsrettane
 Domstolane i førsteinstans
 Riksadvokaten
 Regjeringsadvokaten
 Generaladvokaten
 Den norske Dommerforening
 Norges Juristforbund
 Den Norske Advokatforening

Den 22. januar 2003 sende departementet eit brev til ytterlegare seks adressatar, med tilvising til at dei lovendringane som var foreslått, reelt sett ville få verknader for fleire enn dommarar, dommarfullmektigar og riksadvokat (sjå punkt 3.5). Departementet gjorde merksam på høyringsfristen 1. mars same år, og bad om ei melding dersom adressaten ville kome med ei fråsegn seinare. Dette brevet blei sendt til:

Finansdepartementet
 Landbruksdepartementet
 Sosialdepartementet
 Sivilombodsmannen
 Trygderetten
 Verdipapirsentralen

Følgjande svarte at dei ikkje har eller vil gi merknader:

Finansdepartementet
 Sosialdepartementet
 Høgsterett
 Oslo skifterett og byrkrivarembete
 Solør tingrett
 Trygderetten

3.4.2 Høyringsinstansane sitt syn. Forslag frå Domstoladministrasjonen

Dei fleste høyringsinstansane som har uttalt seg, støttar forslaget om å fjerne karakterkrava.

Borgarting lagmannsrett meiner at karakterkrava er ein anakronisme, og bør opphevast. Domstolen viser til at det ved utnemning av dommarar alltid er naudsynt å vurdere om søkerane sine juridiske kvalifikasjonar er gode nok. Borgarting lagmannsrett meiner vidare at det ikkje er grunn til å ha to ulike aldersgrenser for dommarar, og går inn for at domstolloven § 54 første og andre ledd blir slått saman til ei generell føresegn med 30 års aldersgrense og krav til juridisk embetseksamen («embetseksamen» berre om omgrepet blir oppretthaldt).

Senja tingrett meiner det er tilstrekkeleg at lova krev at den som skal fylle ei av dei aktuelle stillin-

gane, har juridisk embetseksamen. Høyringsinstansen har også einskilde merknader av meir lovteknisk karakter.

Hadeland og Land tingrett er samd i forslaga i høyringsbrevet, og meiner at det av prinsipielle og praktiske grunnar er på tide å oppheve kravet om beste og nestbeste karakter. Det må etter domstolen sitt syn vere tilstrekkelig med eit lovbestemt krav om at alle dommarar skal ha juridisk embetseksamen. Vidare har Hadeland og Land tingrett nokre merknader til aldersgrensene for å bli dommar.

Riksadvokaten har ikkje negative merknader til innhaldet i endringsforslaga, men nemner at kravet om «beste karakter» nok har hatt verknad først og fremst som ei retningsline for skjønnsutøvinga. Også i valet mellom søkarar med laud, har dagens føresegn vært eit argument for at det skal leggjast vekt på kor god karakter den einskilde søker har. Riksadvokaten tilrår at det blir sagt i lovforarbeida at det framleis bør leggjast til grunn at dei aktuelle stillingane krev så gode faglege kvalifikasjonar at karakteren må få vekt.

Regjeringsadvokaten meiner at slik dei nye karakterane blir praktiserte, er det vanskeleg å ha eit karakterkrav i lova. På denne bakgrunnen er han samd i at kravet berre bør referere seg til at juridisk embetseksamen er bestått.

Universitetet i Bergen er samd i at karakterkravet bør fjernast, og uttaler:

«Det juridiske fakultet mener at domstolloven § 5[4] og straffeprosessloven § 56 samt eventuelt andre bestemmelser som stiller tilsvarende krav til formell utdanning, bør endres slik at det bare kreves at innehaveren av de aktuelle stillinger har juridisk utdannelse gjennom et universitetsstudium. Som det fremgår av oversendelsesbrevet fra kollegiet, er ikke begrepsbruken i departementets høringsbrev i samsvar med dagens terminologi. I dag tildeles ikke de ferdige kandidater graden «juridisk embetseksamen», men får tittelen «cand jur». De aktuelle bestemmelsene må derfor avspeile de titler som universitetene benytter. Når den nye studieordningen trer i kraft, blir tittelen «master i rettsvitenskap». I fremtiden vil det derfor finnes personer som kan være aktuelle for de nevnte stillinger som enten har juridisk embetseksamen, cand.jur.-eksamen eller har master i rettsvitenskap. De aktuelle bestemmelsene må derfor avspeile de titlene som universitetene benytter. Selv om de to førstnevnte titler etter hvert vil forsvinne, vil det i lang tid være personer med alle tre typer vitnemål som kan tenkes å søke. De aktuelle bestemmelser bør derfor nevne alle tre gradene.

Det juridiske fakultet vil fraråde at det benyttes konkrete karakterkrav for tilsetning i bestemte stillinger. Når den nye studieordningen trer i kraft, vil ikke kandidatene få noen hovedkarakter, og et særlig karakterkrav vil da vanskelig kunne gjennomføres. Som departementet fremhever i sitt høringsbrev, er det neppe realistisk å tilsette kandidater med svake karakterer som for eksempel riksadvokat, høyesterettsdommer etc. Det vil trolig være opp til tilsettingsmyndigheten å fastsette kvalifikasjonskrav. Det er ikke lenger mulig, og trolig heller ikke ønskelig å lovfeste kvalifikasjonskrav i form av et karakterkrav. Dersom en skulle finne behov for å oppstille visse minstekrav for tilsetning i visse stillinger, antar en at dette kan skje gjennom en intern instruks til tilsettingsmyndighetene.»

Også *Universitetet i Oslo* har nemnt at juridisk embetseksamen går over til å heite «master i rettsvitenskap». Høyringsinstansen er elles samd i forslaga til lovendringar. Når det gjeld kravet om beste karakter for høgsterettsdommarar mv., understrekar Universitetet i Oslo at det berre er tale om ei lovteknisk justering på grunn av endringane i karakterskalaen. Høyringsinstansen legg til grunn at det framleis er personar med juridiske kvalifikasjonar ut over bestått juridisk embetseksamen som skal ha desse stillingane, og meiner at dette bør presiserast i førearbeida.

Vidare stør også *Utdannings- og forskningsdepartementet* (nå Kunnskapsdepartementet), *Nordhordland tingrett*, *Trondheim byfogdembete*, *Den Norske Advokatforening*, forslaga i høringsbrevet.

Landbruksdepartementet nemner at det ikkje ser problem for ankenemnda etter naturskadeloven om domstolloven blir endra. Høyringsinstansen har inga særskilt oppfatning av om karakterkravet i § 54 bør endrast.

Nokre høyringsinstanser er meir avventande eller kritisk til forslaga.

Generaladvokaten er samd i at karakterkrava i domstolloven § 54 og straffeprosessloven § 56 ikkje er lette å bruke med det nye karaktersystemet. Han har ikkje sterke synspunkt på om det framleis bør vere slike krav, men viser til at ein finn krav om særskild kompetanse for somme stillingar av stor samfunnsmessig vekt også i nyare europeisk lovgjeving. Høyringsinstansen viser til EMK artikkel 21 om krav til dommarane ved Den europeiske menneskerettsdomstolen og i artikkel 36 i statuttane for den internasjonale straffedomstolen (ICC), og meiner at dette kan gje grunn til refleksjon også om norsk lovgjeving. Vidare nemner Generaladvokaten at dei juridiske fakulteta (i februar 2003) ikkje er ferdige med omlegginga av

karakterskala og studieordning, og at det kan vere grunn til å vente med ei lovendring til dette arbeidet er ferdig.

Også *Drammen tingrett* peikar på andre løysingar enn høyringsforslaget, og uttaler:

«Alternativet til den løsningen departementet foreslår er å stille skjønnsmessige kvalifikasjonskrav for å markere at det kreves noe meir i faglig henseende enn bestått eksamen. Det kan oppnås ved at det kreves «juridisk embetseksamen med god karakter». Jeg antar en slik løsning er å foretrekke. Den gir ansettelsesmyndigheten og omverdenen et signal, men ikke særlig mer.

Hvis det etableres et skjønnsmessig kvalifikasjonskrav, bør det antakelig gjøres gjeldende for alle dommere, muligens unntatt dommerfullmektiger, og riksadvokaten.»

Stavanger byfogdembete meiner at domstolloven § 54 og straffeprosessloven § 56 bør endrast slik at lova krev juridisk embetseksamen, samstundes med at det blir gitt ein heimel til å fastsette «nærmere karakterskala ved forskrift.» Domstolen meiner at det bør vere faglege kvalifikasjonskrav, det vil seie krav til eksamenskarakterar og praksis etter eksamen, for alle dommarstillingar og riksadvokaten. Høyringsinstansen seier vidare mellom anna:

«En av hovedmålsetningene for domstolene er å utføre et arbeid som har meget høy faglig kvalitet. Det er også innarbeidet i domstolenes virksomhetsplaner. At loven og eventuelt forskrift til loven oppstiller krav til gode kvalifikasjoner har en symbolverdi som korresponderer med krav til høy faglig. Kvalifikasjonskrav i form av gode eksamenskarakterer kan også bidra til å hindre utnevning av personer med mindre gode kvalifikasjoner i perioder med liten søkerinteresse.»

Stavanger byfogdembete meier at det bør vere krav til laud for alle dommarembete, dommarfullmektigstillingar og til riksadvokatembetet, og viser mellom anna til erfaring for at dårlegare eksamenskarakterar indikerar dårleg arbeid også seinare. Høyringsinstansen meiner at det bør utformast eit karakterkrav som ligg nær opp mot A, og at det bør vere sams krav for alle dommarstillingar.

Etter at høyringa var avslutta har *Domstoladministrasjonen*, i eit brev 5. mai 2003 til departementet, tatt opp problemet med tilhøvet mellom karakterkrava i domstolloven § 54 og den nye karakterskalaen. Domstoladministrasjonen meiner at kravet til «beste eller næstbeste karakter» bør erstattast med krav til bestått juridisk embetseksamen. Kravet til «beste karakter» bør etter Domsto-

administrasjonens syn bli ståande, men at det blir avklart kva som ligg i kravet under ny karakter-skala. Domstoladministrasjonen har òg peika på problemet med at det ikkje lenger gis ein samla karakter for heile studiet, og meiner at det beste vil vere å regne ut eit gjennomsnitt.

3.5 Konsekvensar av eventuelle endringar for andre stillingar

Proposisjonen gjeld krav til eksamenskarakterar for den som skal utnemnast til dommar eller riksadvokat, eller tilsettast som dommarfullmektig. Fordi det elles i lovverket finst ei rekke føresegnar om at innehavaren av særskilt nemnde stillingar eller verv må oppfylle vilkåra for å vere til dømes høgsterettsdommar, vil verknaden av eventuelle endringar likevel strekkje seg lenger enn til dommarar, riksadvokat og dommarfullmektigar. Lista over dei stillingane og verva som blir råka på dette viset spenner over mange områder, og blir lett forelda på grunn av regelendringar som ikkje først og fremst har utgangspunkt i nye vurderingar om kvalifikasjonskrav. Følgjande liste gir likevel eit inntrykk av rekkevidda.

Dei same krava som gjeld for å bli utnemnd til *dommar i Høgsterett*, gjeld også for:

- Arbeidsrettens leiar og nestleiar, jf. arbeidstvistloven § 10.
- To medlemmar av Noregs Krigsskaderåd og eitt medlem av arbeidsutvalet, jf. lov om Norges Krigsskaderåd § 2.
- Sivilombodsmannen, jf. ombudsmannsloven § 1.
- Leiaren, nestleieren og minst eit anna medlem av Trygderetten, jf. trygderettsloven § 3.
- Leiaren for kontrollutvalet for kommunikasjonskontroll, jf. straffeprosessloven § 216 h.
- Leiaren, nestleieren og den som trer i staden for dei i ankenemnda for naturskadar, jf. naturskadeloven § 18.
- Formannen i undersøkingskommisjon ved alvorleg ulykke i forbindelse med petroleumsverksemd, jf. petroleumsloven § 10-10.
- Leiaren for kontrollutvalet for tiltak mot kvitvasking av utbytte frå straffbare handlingar, jf. hvitvaskingsloven § 31.
- Det medlemmet og varamedlemmet som staten nemner opp i kontrollkomiteen, jf. finnmarksloven § 16.
- Leiaren for Finnmarkskommisjonen, jf. finnmarksloven § 29.
- Leiaren, nestleieren, eit av dei andre medlemma og eit varamedlem for desse i utmarksdomstolen for Finnmark, jf. finnmarksloven § 36.

- Leiaren og eit av dei to uavhengige medlemma i nemnda som behandlar klager og særlege tvistar etter forskrift til helseforetaksloven om dei tilsette sin rett til representasjon i regionale helseforetak og styrer for helseforetak, jf. forskrift 15. november 2002 nr. 1287: Forskrift til helseforetakslovens bestemmelse om de ansattes rett til representasjon i regionale helseforetaks og helseforetaks styrer § 16.
- Leiaren og eit av dei to uavhengige medlemma i nemnda som behandlar søknadar om unntak og tvistar etter forskrift om dei tilsette sin styre-representasjon i aksjeselskap og allmennaksjeselskap, jf. forskrift 18. desember 1998 nr. 1205: Forskrift om ansattes rett til representasjon i aksjeselskapers og allmennaksjeselskapers styre og bedriftsforsamling mv. § 40.
- Leiaren og eit av dei to uavhengige medlemma i nemnda som behandlar søknadar om unntak og tvistar etter forskrift om dei tilsatte sin rett til representasjon i styre for og bedriftsforsamling i statsforetak, jf. forskrift 20. desember 1991 nr. 838: Forskrift til statsforetakslovens bestemmelse om de ansattes rett til representasjon i statsforetaks styre og bedriftsforsamling mv. § 38.
- Leiaren og eit av dei uavhengige medlemma i bedriftsdemokratinemnda, jf. forskrift 13. desember 1985 nr. 2096: Forskrift til selskapslovens bestemmelse om de ansattes rett til representasjon i styringsorganene § 24.
- Leiaren og nestleieren i Børsklagenemnda, jf. forskrift 29. juni 2007 nr. 875: Forskrift om regulerte markeder (børsforskriften) § 36.

Dei same krava som gjeld for å bli utnemnd til *lagdommar*, gjeld også for:

- Leiaren og nestleieren i nasjonal klagenemnd for opptak gjennom Samordna opptak, jf. forskrift 31. januar 2007 nr. 173: Forskrift om opptak til universiteter og høyskoler § 8-2.
- Leiaren og nestleieren i felles klagenemnd, jf. forskrift 10. oktober 2005 nr. 1192: Forskrift om felles klagenemnd for behandling av klagesaker etter lov om universiteter og høyskoler § 4-7 til § 4-10 § 2.
- Leiaren og varamedlem for leiaren i klagenemnd, jf. forskrift 8. september 2005 nr. 1040: Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler § 6-1.
- Leiaren og varamedlem for leiaren i klagenemnd, jf. forskrift 23. april 2008 nr. 391: Forskrift om godkjenning etter fagskoleloven § 10.

- Leiaren av nasjonal nemnd etter universitets- og høgskoleloven § 4-9 (5).
- Leiaren og varamedlem for leiaren i klagenemnd etter universitets- og høgskoleloven § 5-1.

Dei same krava som gjeld for å bli utnemnd til *tingrettsdommar*, gjeld også for:

- Leiaren og varamedlem for leiaren i Klagenemnda for meirverdiavgift, jf. merverdiavgiftsloven § 57.
- Leiaren og nestleiaren i Oljeskattenemnda, jf. petroleumsskatteloven § 6.
- Leiaren og varamedlem for leiaren i særskild skjønnsrett for bygningssaker, jf. plan- og bygningsloven § 60.
- To av medlemmane i Finnmarkskommisjonen, jf. finnmarksloven § 29.
- Formannen i administrasjonsstyre, jf. forskrift 24. august 1992 nr. 629: Forskrift om administrasjon av morselskap i forsikringskonsern.
- Utanriksdepartementet kan i samråd med Justisdepartementet autorisere norske diplomatiske og konsulære tenestemenn som tilfredsstiller krava til tingrettsdommarar, til å ta opp bevis i sivile saker i utlandet, jf. forskrift 28. april 1950 nr. 3419: Forskrift om bevisopptak i sivile saker i utlandet.
- Leiaren og nestleiaren i skatteklagenemnda, jf. forskrift 7. november 2007 nr. 1229: Forskrift om oppnevning, sammensetning og organisering av skatteklagenemndene § 3.

Dei same krava som gjeld for å bli utnemnd til *riksadvokat*, gjeld også for generaladvokaten, jf. straffeprosessloven § 472.

3.6 Departementet sitt syn

Høyringa av spørsmåla om lovendring som følgje av nytt karaktersystem ligg noko tilbake i tid. Departementet har likevel ikkje funne det naudsynt med ei ny høyring.

Departementet går inn for å oppheve krava i domstoloven § 54 første ledd og straffeprosessloven § 56 første ledd om «beste karakter» for å kunne bli høgsterettsdommar, førstelagmann, lagmann eller riksadvokat. Vidare går departementet inn for å oppheve kravet i domstoloven § 54 andre og tredje ledd om «beste eller næstbeste karakter» for å kunne bli lagdommar, tingrettsdommar eller dommarfullmektig. Forslaga er ein konsekvens av at desse krava om eit særskilt eksamensresultat ikkje er tilpassa karaktersystemet etter universi-

tets- og høgskoleloven, og av at det etter departementet sitt syn ikkje er behov for ein lovfesta regel om kva for eksamensresultat den einskilde må ha oppnådd. For dommarar følgjer det av domstoloven § 55 andre ledd at det ved utnemning skal stillast høge krav til faglege kvalifikasjonar og personlege eigenskapar. Sjølv om det ikkje kjem til uttrykk i lova, bør det same gjelde ved utnemning av riksadvokat. Det er ikkje meininga med lovforslaget at det skal leggjast mindre vekt på eksamensresultat framover for nokre av stillingane. Det er heller ikkje meininga at det skal leggjast mindre vekt på eksamensresultat ved val mellom fleire kandidatar som begge eller alle har gode karakterar. For utnemning av lagdommarar og dommarar i tingretten og for tilsetting av dommarfullmektigar vil endringa ha korkje formell eller praktisk betyding, sidan kravet til «beste eller næstbeste karakter» som nemnt dekkjer heile skalaen av karakterar for eksamen som er bestått.

Sidan forslaget om å oppheve karakterkrava er av teknisk karakter, og ikkje skal føre til realitetsendringar, er det ikkje grunn til å kommentere ytterlegare den indirekte verknaden som ligg i at ei rekkje andre lover og forskrifter visar til dei kvalifikasjonskrava som gjeld for dommarar eller riksadvokat for andre stillingar eller verv (jf. punkt 3.5 ovanfor).

Departementet går ikkje inn for å endra krava til oppnådd alder, då dette ikkje frå departementets side var gjort til tema for høyringa.

4 Økonomiske og administrative konsekvensar

Ingen av dei endringane som blir foreslått, vil ha økonomiske eller administrative konsekvensar av betyding. Forslaget til eit nytt punkt nr. 5 i domstoloven § 121 c første ledd, inneber ei viss utviding av dommarane si plikt til å søkje om godkjenning av sidegjere mål. Aukinga i talet på slike søknadar må likevel reknast å bli så lita at det ikkje er tale om nemneverdige konsekvensar av økonomisk eller administrativ art. Eventuelle meirutgifter vil bli dekkja innanfor gjeldande budsjett. Overføringa av myndet til å godkjenne sidegjere mål for dommarane i Høgsterett frå Domstoladministrasjonen til justitiarius i domstolen inneber i prinsippet ei administrativ forenkling, men vil ikkje gi ei reell innsparing.

5 Merknader til dei enkelte endringsforslaga

Om endringane i domstolloven

Til § 54

I *første ledd* er orda «med beste karakter», fjerna. Vidare er orda «eller mastergrad i rettsvitenskap» lagt til som eit alternativ til juridisk embetseksamen. I *andre og tredje ledd* er orda «med beste eller næstbeste karakter», fjerna, og alternativet «eller mastergrad i rettsvitenskap» er lagt til.

Fjerning av karakterkrava er ein konsekvens av at dei juridiske fakulteta har gått over frå å gje tal-karakterar til å gje bokstavkarakterar, slik det følger av universitets- og høgskoleloven § 3-9, og av at dei ikkje lenger gir ein samla karakter for heile studiet. For dommarar følgjer det av domstolloven § 55 at det framleis gjeld høge krav til faglege kvalifikasjonar. Endringane inneber ikkje at det for nokon av stillingane skal leggjast mindre vekt på karakterar ved utnemningar enn før. Ein viser til punkt 3.6 i dei alminnelege merknadene.

Tilføyning av alternativet «eller mastergrad i rettsvitenskap» i alle ledd av føreseigna er ein konsekvens av at juridisk embetseksamen er erstatta med graden master i rettsvitenskap ved dei juridiske fakulteta.

Til § 121 c første ledd

Nr. 5 er forslag til ein ny regel om plikt for dommarar til å søkje om godkjenning før dei tar på seg sidegjere mål i form av gransking. Forslaget er omtalt i punkt 2.2.

Med «gransking» meinast eit oppdrag som går ut på å undersøkje dei faktiske tilhøva ikring ei hending eller ei serie hendingar, og vurdere om det aktuelle faktum inneber at nokon har brote rettsreglar (eventuelt også etiske normer). I mange tilfeller blir granskaren også beden om å uttale seg om behov for nye reglar, arbeidsmåtar eller liknande. Ved at regelen gjeld *sidegjere mål* i form av gransking, jf. § 121 c første ledd jf. § 121 a, fell granskinger som inngår i dommarembetet, utanfor plikta til å søkje om godkjenning.

Forslaget gjeld både deltaking i granskingsutval og granskingskommisjonar og oppdrag som einegranskar. I utgangspunktet skil den nye regelen ikkje mellom gransking i offentleg og privat regi, men temaet for granskinga kan ha mykje å seie for vurderinga av om samtykkje skal gjevast. Med den nye regelen blir det ikkje lenger naudsynt å vurdere om ei gransking blir omfatta av § 121 c første ledd nr. 3, 4 eller 5. Kravet om samtykkje gjeld ikkje i tilfeller der oppnemninga blir gjort av

Stortinget eller Kongen i statsråd, sjå § 121 c andre ledd nr. 1.

Endringa i nr. 7 er av rein språkleg karakter.

Til § 121 d

Første ledd får eit nytt tredje punktum som inneber at primærkompetansen til å godkjenne sidegjere mål for dommarar i Høgsterett blir flytta frå Domstoladministrasjonen til justitiarius i Høgsterett. Justitiarius skal med andre ord ikkje lenger utøve myndet på grunnlag av delegasjon frå Domstoladministrasjonen. Ein viser til punkt 2.3. Spørsmål om godkjenning av sidegjere mål for justitiarius i Høgsterett vil måtte avgjerast gjennom diskusjon i dommarkollegiet og ei formell avgjerd frå eldste dommar i samsvar med konklusjonen der.

Endringane i *andre ledd* går ut på at justitiarius sine avgjerder om sidegjere mål skal vere endelege, og altså ikkje lenger kunne påklagast til Domstoladministrasjonen. Det same må gjelde for tilfeller der avgjerda gjeld justitiarius sjølv, og er tatt av eldste dommar på grunnlag av diskusjon i dommarkollegiet.

Til §§ 218, 219, 220 og 223

Kravet til juridisk embetseksamen etter desse føresegnene er supplert med alternativet «eller mastergrad i rettsvitenskap». Endringane er ein konsekvens av at dei juridiske fakulteta ikkje lenger tildel juridisk embetseksamen, men graden master i rettsvitenskap.

Til § 241 første ledd

I *første punktum* er «mastergrad i rettsvitenskap» lagt til som eit alternativ til juridisk embetseksamen. Endringa følgjer av at dei juridiske fakulteta ikkje lenger tildel juridisk embetseksamen, men graden master i rettsvitenskap.

Tredje punktum er fjerna. Denne endringa er ein konsekvens av forslaget om at krava om «beste karakter» i § 54 første ledd og straffeprosessloven § 56 første ledd opphevast. Endringa er av berre teknisk art.

Om endringane i rettshjelploven

Til § 11 andre ledd nr. 5

Arbeidsmiljøloven av 4. februar 1977 nr. 4 er oppheva og erstatta med lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv av 17. juni 2005 nr 62. Rettshjelploven si tilvising til arbeidsmiljøloven blei ikkje endra då ny arbeidsmiljølov blei satt i kraft 1. januar 2006. Departementet foreslår difor å endre denne no.

Til § 27 andre ledd

Rettshjelploven sine tilvisingar til tvistemålsloven blei endra i samband med at tvisteloven ble satt i kraft. Ved eit mistak blei tilvising til tvistemålsloven i rettshjelploven § 27 oversett i dette lovarbeidet. Departementet foreslår difor no å erstatte tilvisinga til tvistemålsloven med ei tilvising til tvisteloven. Endringa medfører ikkje nokon realitetsendring.

*Om endringane i straffeprosessloven**Til §§ 55, 57, 67, 68, 76, 395 og 399*

Kravet til juridisk embetseksamen etter desse føresegnene er supplert med alternativet «eller mastergrad i rettsvitenskap». Endringane er ein konsekvens av at dei juridiske fakulteta ikkje lenger tildel juridisk embetseksamen, men graden master i rettsvitenskap.

Til § 56 første ledd

Orda «med beste karakter» er fjerna. Vidare er «mastergrad i rettsvitenskap» lagt til som eit alternativ til juridisk embetseksamen. Bakgrunnen for å fjerne karakterkravet er den same som for endringane i domstoloven § 54. Ein viser til særmerknadene til endringane i denne føresegna og til punkt 3.6. Alternativet «mastergrad i rettsvitenskap» er ein konsekvens av at juridisk embetseksamen er erstatta med graden master i rettsvitenskap ved dei juridiske fakulteta.

Om endringa i lov om nordisk arrestordre § 24 nr. 3

Ved lov 19. september 2008 nr. 77 om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (nordisk arrestordre) blei det vedteke eit nytt fjerde ledd i § 24 i utleveringsloven (lov 13. juni 1975 nr. 39). Den aktuelle delen av lovvedtaket har følgjande ordlyd:

«Endringen i utleveringsloven § 9 trer i kraft straks.»

Endringa er ein inkurie (slik det også er opplyst i ei note til lova på Lovdata). Departementet foreslår difor no at ho opphevast.

Om ikraftsettinga

Lova trer i kraft frå den tid Kongen bestemmer. Dei ulike føresegnene kan settast i kraft til ulik tid. Det er ikkje naudsynt med overgangsregler. Endringane i domstoloven om godkjenning av sidegjere mål vil ikkje gjelde for sidegjere mål som dommarar allereie har takka ja til før lova trer i kraft.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Dykkar Majestet godkjenner og skriv under eit framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringar i domstoloven mv. (godkjenning av sidegjere mål for dommarar mv.).

Vi HARALD, Noregs Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjere vedtak til lov om endringar i domstoloven mv. (godkjenning av sidegjere mål for dommarar mv.) i samsvar med eit vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i domstoloven mv. (om godkjenning av sidegjøremål for dommarar mv.)

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene blir det gjort følgjande endringer:

§ 54 skal lyde:

Høyesterettsdommere, førstelagmenn og lagmenn må ha fylt 30 år og ha juridisk *embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap*.

Lagdommere og tingrettsdommere må ha fylt 25 år og ha juridisk *embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap*.

Dommerfuldmægtiger maa ha fylt 21 aar og ha juridisk *embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap*.

§ 121 c første ledd skal lyde:

En dommer i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskifterettene må søke om godkjenning for sidegjøremål

1. som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil
2. som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes
3. i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene til overprøving
4. i privat eller offentlig næringsvirksomhet
5. *om gransking*
6. i private tvisteløsningsnemnder og
7. *som medlem i voldgiftsrett*

§ 121 d skal lyde:

Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen kan delegere til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning. *For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitiarius.*

For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens regler om enkeltvedtak, *likevel slik at vedtak av domstoladministrasjonen og vedtak av justitiarius i Høyesterett ikke kan påklages.*»

§ 218 andre ledd nr. 1 skal lyde:

1. Den som har juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*, men ikke har advokatbevilling, kan yte rettshjelp.

§ 219 tredje ledd skal lyde:

Advokatbevillingsnemnden kan nedlegge forbud mot at en person som har juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*, yter rettshjelp etter § 218 annet ledd nr. 1, og kan tilbakekalle tillatelser gitt i medhold av § 218 annet ledd nr. 3 og 4, dersom vedkommende har gjort eller gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdig til å yte rettshjelp eller vedkommende overtrer bestemmelser gitt i medhold av første eller annet ledd eller vilkår eller begrensninger som nevnt i første ledd fjerde punktum.

§ 220 andre ledd nr. 1 og 2 skal lyde:

1. at vedkommende har bestått juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*, og
2. at vedkommende i til sammen minst to år etter embetseksamen *eller mastergrad* har vært i virksomhet
 - a. som autorisert fullmektig hos en advokat som selv utøver advokatvirksomhet,
 - b. som dommer eller dommerfullmektig,
 - c. i en stilling ved påtalemyndigheten der behandling av rettssaker inngår som en vesentlig del, eller
 - d. som universitetslærer i rettsvitenskap.

§ 223 andre ledd andre punktum skal lyde:

Fullmektigen må ha juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*, og det må godtgjøres ved politiattest at vedkommende har ført en hederlig vandel.

§ 241 første ledd skal lyde:

Når denne eller annen lov krever juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* for utnevning til embete eller tilsetning i stilling,

kan vedkommende styresmakt i særlige tilfelle godta tilsvarende juridisk eksamen i utlandet, såfremt det godtgjøres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk rett. Avgjørelsen tas etter en samlet vurdering av den avlagte eksamen og vedkommendes virksomhet, særlig her i landet, eventuelt supplert med en *prøve*.

II

I lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp blir det gjort følgende endringer:

§ 11 andre ledd nr. 5 skal lyde:

5 for arbeidstaker i sak etter arbeidsmiljøloven om et arbeidsforhold består eller om erstatning i forbindelse med opphør av et arbeidsforhold.

§ 27 andre ledd skal lyde:

For anke etter første ledd gjelder reglene i *tvisteloven* og domstoloven dersom ikke annet følger av paragrafen her.

III

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker blir det gjort følgende endringer:

§ 55 første ledd nr. 3 skal lyde:

3. politimestrene, visepolitimestrene, sjefen og den assisterende sjefen for Politiets Sikkerhetstjeneste, sjefen og den assisterende sjefen for Nye Kripos, politiinspektørene, politiadvokatene, og politifullmektigene for så vidt de har juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* og gjør tjeneste i embete eller stilling som er tillagt påtalemyndighet,

§ 55 andre ledd skal lyde:

Kongen kan bestemme at en politiembets- eller tjenestemann som nevnt i første ledd nr. 3 skal tilhøre påtalemyndigheten selv om han ikke har juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*. Det samme gjelder for tjenestemenn ved Statens Innkrevingssentral.

§ 56 første ledd skal lyde:

Riksadvokaten er embetsmann. Han må ha juridisk *embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap*. I forhold til regelen i Grunnloven § 22 betrak-

tes han som overøvrighet. Domstolsloven § 235 gjelder tilsvarende.

§ 57 første ledd andre punktum skal lyde:

De må ha juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*.

§ 67 tredje ledd andre punktum skal lyde:

Etter generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten kan politimesteren med skriftlig samtykke fra førstestatsadvokaten beslutte at også andre tjenestemenn med juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* innen påtalemyndigheten i politiet skal ha slik myndighet.

§ 67 sjette ledd tredje punktum skal lyde:

Lederen eller en annen i organet med juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* som lederen gir fullmakt i henhold til generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten, avgjør spørsmålet om tiltale når påtalespørsmålet ikke hører under Kongen i statsråd eller riksadvokaten.

§ 68 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Politimesteren kan, med skriftlig samtykke fra førstestatsadvokaten, bestemme at også andre tjenestemenn med juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* i ledende stillinger innen påtalemyndigheten i politiet skal ha samme ankekompetanse som politimesterens faste stedfortreder.

§ 76 andre ledd andre punktum skal lyde:

Når særlige grunner foreligger, kan riksadvokaten overdra til en polititjenestemann som har juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*, men som ikke hører til påtalemyndigheten, å føre saker ved lagmannsrett eller ved tingrett.

§ 395 første ledd andre punktum skal lyde:

Kommisjonens leder, nestleder, ett annet fast medlem og to av varamedlemmene skal ha juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap*.

§ 399 andre punktum skal lyde:

Fem medlemmer hvorav tre med juridisk embetseksamen *eller mastergrad i rettsvitenskap* avgjør om begjæringen skal tas til følge.

IV

Lov 19. september 2008 nr. 77 om pågripelse og overlevering mellom de nordiske stater på grunn av straffbare forhold (nordisk arrestordre) § 24 nr. 3 opphevast kva gjeld endring i lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbytere m.v. (utleveringsloven) § 24 nytt fjerde ledd.

V

Lova trer i kraft frå den tid Kongen bestemmer. Dei ulike føresegnene kan settast i kraft til ulik tid.
